

Τ
Η
26

... ..

φτι υρι

Ε
Σ

Μαρία
Βραβιανού

Μωαμωαζής

Βραβιανός Μωαμωαζής

B

Ηθιοπικός - 7. 9. 49

Μαρία Βραβιανού

Ιωάννα Ηθιοπικού

Μαργαρίτα Ηθιοπικού

Γεωργία Ηθιοπικού

Βασιλική Ηθιοπικού

Ευαγγελία Ηθιοπικού

Παύλος Ραφταής

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΣΙΜΟΥ ΜΠΑΛΑΝΟΥ
Καθηγητοῦ τῶν Θεολογικῶν ἐν τῷ προτύπῳ σχολείῳ τοῦ Διδασκαλείου

τῆς Μέσης Ἐκπαίδευσως
Χλωρομάκης *Χλωρομάκης*

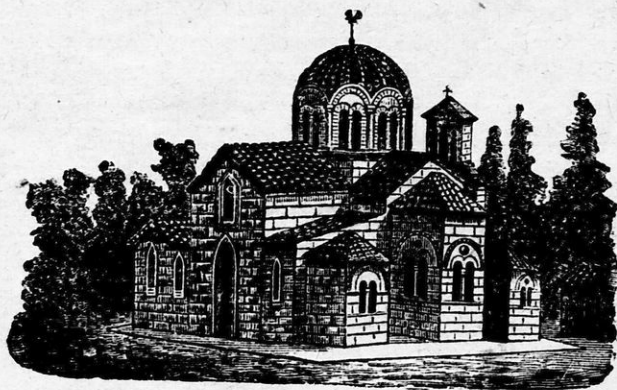
ΣΤΟΙΧΕΙΩΔΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΣΥΝΤΑΧΘΕΙΣΑ

κατὰ τὸ τελευταῖον πρόγραμμα τῆς 1ης Σεπτεμβρίου 1921
τοῦ Ὑπουργ. τῶν Ἐκκλ. καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαίδευσως.
Ἐγκρίσει καὶ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου.

Μετ' εἰκόνων

ΕΚΔΟΣΙΣ ΔΕΚΑΤΗ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΙΩΑΝΝΟΥ Ν. ΣΙΔΕΡΗ
46 Ὁδὸς Σταθίων — Μέγαρον Ἀρσακείου 46

1926

18313

Ἀριθ. { $\frac{\text{Πρωτ. 2813}}{\text{Διεκπ. 5029}}$

Ἐν Ἀθήναις τῇ 14 Φεβρουαρίου 1918

Ἡ ἹΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ
ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Πρὸς

τὸν κ. Ἰωάννην Ν. Σιδέρην ἐκδότην

Εἰς ἀπάντησιν πρὸς τὴν ἀπὸ 28 9)βρίου ἐ. ἔ. αἰτησιν ὑμῶν περὶ ἐγκρίσεως ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῶν ὑποβληθέντων ποιημάτων τοῦ καθηγητοῦ κ. Δημ. Μπαλάνου ὑπὸ τοὺς τίτλους 1) «Ἱστορία τῆς Κ. Διαθήκης», 2) «Ἱστορία τῆς Π. Διαθήκης», 3) «Κατήχησις», 4) «Ἑρμηνεῖα περικοπῶν τοῦ Εὐαγγελίου», 5) «Στοιχειώδης Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία», 6) «Λειτουργικὴ», γνωρίζεται ὑμῖν, ὅτι συνωδὰ τῇ ἐκδέσει τοῦ, ἐντολῇ Αὐτῆς, διεξεληθόντος ταῦτα Ἀρχιμαν. Ἱεροθ. Μπόκολα β'. Γραμματέως τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, οὐδὲν περιέχεται ἐν τούτοις τὸ ἀπᾶθον πρὸς τὰ δόγματα καὶ τὴν Ἱερὰν Παράδοσιν τῆς Ἀνατολικῆς ἡμῶν Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας.

Ὁ Θεσσαλιώτιδος *Εὐθύμιος*

Ὁ Σύρον, Τήνου καὶ Ἄνδρου *Ἀθανάσιος*

Ὁ Χαλκίδος καὶ Καρυστίας *Χρῦσανθος*

Ὁ Φθιώτιδος *Ἰάκωβος*

Ὁ Γυθείου καὶ Οὐτύλου *Διονύσιος*

Ὁ Γραμματεὺς

Ἀρχιμ. *Ζ. Λιανᾶς*

ΣΤΟΙΧΕΙΩΔΗΣ
ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

Χηλωματισμός 1949

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ἡ Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία ἐξετάζει τὴν ἱστορίαν τῆς Ἐκκλησίας, ἤτοι τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως αὐτῆς κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς τοῦ ἔτους 33 μ. Χ. ὅτε ἰδρύθη ἡ πρώτη μεγάλη χριστιανικὴ κοινότης ἐν Ἱεροσολύμοις, μέχρι τῆς σήμερον.

Πραγματεύεται δηλαδὴ περὶ τῆς ἰδρύσεως καὶ ἐξάπλωσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ, περὶ τῆς διαμορφώσεως τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας, διοικήσεως καὶ λατρείας, περὶ τῶν ἡθῶν τῶν Χριστιανῶν, περὶ τῆς σχέσεως τῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὴν Πολιτείαν, περὶ τῶν διαπρεψάντων ἱεραρχῶν καὶ συγγραφέων τῆς Ἐκκλησίας καὶ πάσης ἐν γένει σχέσεως τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ βίου.

Μανθάνοντες τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν δυνάμεθα νὰ κατανοήσωμεν καὶ ἐκτιμήσωμεν τὴν σύγχρονον κατάστασιν τῆς Ἐκκλησίας, καὶ βλέποντες πόσοι ἄνθρωποι προσέφερον τὰς δυνάμεις των καὶ αὐτὴν τὴν ζωὴν των χάριν τῆς Ἐκκλησίας λαμβάνομεν παράδειγμα διδακτικὸν πρὸς μίμησιν.

1) Ἡ ἑορτὴ τῆς Πεντηκοστῆς καὶ ἡ ἐπιφοίτησις
τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Οἱ Ἑβραῖοι μεταξὺ τῶν μεγάλων ἑορτῶν τῶν εἶχον καὶ τὴν ἑορτὴν τῆς Πεντηκοστῆς, τὴν ὁποίαν ἐόρταζον πενήκοντα ἡμέρας μετὰ τὸ Πάσχα, ὡς εὐχαριστήριον ἡμέραν πρὸς τὸν Θεὸν διὰ τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς καὶ τὸν θερισμόν. Κατὰ τὴν Πεντηκοστὴν λοιπὸν τοῦ ἔτους τοῦ θανάτου τοῦ Σωτῆρος (33 μ. Χρ.), ἐνῶ οἱ μαθηταὶ τοῦ Κυρίου ἦσαν συνοιθροισμένοι εἰς τινα οἰκίαν τῶν Ἱεροσολύμων καὶ προσηύχοντο, ἠκούσθη αἴφνης ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἤχος παρόμοιος πρὸς τὸν ἤχον σφοδροῦ ἀνέμου καὶ ἐπλήρωσε τὴν οἰκίαν ἔνθα προσηύχοντο, ἐπὶ ἑνὸς δ' ἐκάστου τῶν μαθητῶν ἐκάθισεν ὡς γλῶσσα ἐκ πυρός· τότε πάντες ἐπληρώθησαν ὑπὸ Πνεύματος ἁγίου καὶ ἤρχισαν νὰ λαλοῦν ξένας γλώσσας. Οἱ κάτοικοι τῶν Ἱεροσολύμων, ὅταν ἤκουσαν τὸν γενόμενον ὑόρυβον, ἦλθον πρὸς τὸ μέρος ἔνθα ἠκούσθη ἡ βοή. καὶ μετ' ἐκπλήξεως μεγάλης εἶδον τοὺς μαθητὰς νὰ ὁμιλοῦν διαφόρους ξένας γλώσσας καὶ ἐθαύμαζον. Ἐκ τούτου λαβὼν ἀφορμὴν ὁ ἀπόστολος Πέτρος ἐξεφώνησε θαυμάσιον λόγον διὰ τοῦ ὁποίου κατέδειξεν ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἀποροῦν διὰ τὰ γενόμενα, διότι τὸ ἅγιον Πνεῦμα κατήλθε καὶ ἐφώτισε τοὺς

μαθητάς· ἑξακολουθῶν δ' ὁ Πέτρος ὠμίλησε περὶ τοῦ ἀδίκου θανάτου τοῦ Σωτῆρος καὶ τῆς θαυμασίας αὐτοῦ ἀναστάσεως, καὶ διεβεβαίωσεν ὅτι μόνον ὁ πιστεύων εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν θὰ σωθῆ. Ὁ ἕξοχος οὗτος λόγος τοῦ ἀποστόλου Πέτρου τόσον μεγάλην ἐντύπωσιν προῦξένησεν εἰς τοὺς ἀκροατάς του, ὥστε τρισχίλιοι ἐξ αὐτῶν ἐγένοντο Χριστιανοὶ βαπτισθέντες, καὶ οὕτως ἰδρῦθη ἡ πρώτη μεγάλη Χριστιανικὴ Ἐκκλησία.

Εἰς ἀνάμνησιν τοῦ γεγονότος τούτου ἐορτάζομεν τὴν ἐορτὴν τῆς Πεντηκοστῆς ἐν, ἡμέρᾳ Κυριακῇ, πεντήκοντα ἡμέρας μετὰ τὸ Πάσχα, τὴν δὲ ἐπομένην Δευτέραν ἐορτάζομεν τὴν ἐορτὴν τοῦ ἁγίου Πνεύματος, τὸ ὁποῖον κατῆλθεν ἐπὶ τοὺς Ἀποστόλους κατὰ τὴν Πεντηκοστήν.

Ἀπολυτικίον τῆς Πεντηκοστῆς: «Εὐλογητὸς εἶ Χριστέ, Θεὲ ἡμῶν, ὁ πανσόφους τοὺς ἄλιεῖς ἀναδείξας, καταπέμψας αὐτοῖς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ δι' αὐτῶν τὴν οἰκουμένην σαγήνεύσας. Φιλάνθρωπε, δόξα σοι».

Ἑρμηνεῖα τοῦ ἀπολυτικίου: Ἄς εἶσαι εὐλογητός, σὺ Χριστέ, Θεὲ ἡμῶν, ὁ ὁποῖος, ἀφοῦ ἔστειλες εἰς τοὺς Ἀποστόλους τὸ Ἅγιον Πνεῦμά σου, κατέστησες αὐτοὺς πανσόφους, ἂν καὶ πρότερον ἦσαν ἄπλοῖ ἄλιεῖς. Ἀφοῦ δὲ ἐφωτίσθησαν, ἐκήρυξαν πανταχοῦ τὴν θεῖαν διδασκαλίαν σου, οὕτω δὲ δι' αὐτῶν (διὰ τοῦ κηρύγματός των καὶ τῶν θαυμάτων) ἐσαγήνευσες, ἐνεθουσίασες, ὦ Χριστέ, ὅλον τὸν κόσμον, ὁ ὁποῖος ἐθαύμασε καὶ προθύμως ἐδέχθη τὴν διδασκαλίαν σου καὶ οὕτως ἐσώθη. Δόξα εἰς σέ, ὦ φιλάνθρωπε Χριστέ.

2) Ἡ πρώτη Χριστιανικὴ Ἐκκλησία· ὁ βίος τῶν πρώτων Χριστιανῶν· ἐκλογή διακόνων· ὁ πρωτομάρτυς Στέφανος· ὁ Φίλιππος.

Ἡ πρώτη Χριστιανικὴ Ἐκκλησία ἐν Ἱεροσολύμοις ἠϋξανε χάρις εἰς τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ, ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν. Οἱ πρῶτοι Χριστιανοὶ ἤκουον μετὰ μεγίστου σεβασμοῦ νὰ κηρύγματα τῶν Ἀποστόλων, συμπροσηύχοντο καὶ ἐτέλουν τακτικώτατα τὴν θεῖαν εὐχαριστίαν. Ὅσον ἠγαπημένοι ἦσαν μεταξύ των, ὥστε πάντες εἶχον τὰς αὐτὰς σκέψεις καὶ τὰ αὐτὰ συναισθήματα, ὅσοι δ' ἐξ αὐτῶν εἶχον οἰκίας ἢ κτήματα, ἐπώλουν αὐτὰ καὶ ἔφερον τὴν ἀξίαν αὐτῶν εἰς τοὺς Ἀποστόλους, οἱ ὅποιοι ἐμοίραζαν χρήματα εἰς τοὺς πτωχοτέρους καὶ ἐφρόντιζον διὰ παροχὴν τροφῆς εἰς τὰς χήρας καὶ τὰ ὄρφανά. Ἐπειδὴ οἱ Ἀπόστολοι ἤθελον νὰ ἀσχολῶνται ἀποκλειστικῶς μὲ τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου, συνέστησαν εἰς τοὺς Χριστιανοὺς νὰ ἐκλέξουν ἑπτὰ ἄνδρας ἐκλεκτοῦς, οἱ ὅποιοι νὰ φροντίζουν διὰ τὴν διατροφήν τῶν χηρῶν, καὶ τότε ἐξελέγησαν οἱ ἑπτὰ διάκονοι μετὰ τῶν ὁποίων ἦτο καὶ ὁ Στέφανος, ἀνὴρ πλήρης πίστεως καὶ θεοῦ ζήλου.

Οἱ Ἑβραῖοι ὁμως ἔβλεπον μετὰ φόβου τὴν ταχεῖαν αὐξήσιν τῶν Χριστιανῶν, καὶ μετὰ φθόνου τὴν μεγάλην ἀγάπην μετὰ τῶν· διὰ τοῦτο ἤρχισαν ταχέως νὰ καταδιώκουν τοὺς Χριστιανούς. Πρῶτον θῦμα τοῦ διωγμοῦ τούτου ἔπεσεν ὁ Στέφανος, ὁ ὅποιος ἀπέθανε λιθοβολη-

θείς, και παρακαλῶν τῶν Θεῶν νὰ μὴ καταλογίσῃ εἰς τοὺς φονεῖς του τὴν ἁμαρτίαν ταύτην (36 μ.Χ.). Ἐπειδὴ ὁ Στέφανος εἶνε ὁ πρῶτος μετὰ Χριστὸν Χριστιανός, ὁ ὁποῖος ἀπέθανε μαρτυρικὸν θάνατον, λέγεται πρωτομάρτυς, ἡ δὲ μνήμη του ἐορτάζεται εἰς τὰς 27 Δεκεμβρίου, εὐθὺς μετὰ τὰ Χριστούγεννα.

Τὸ μαρτύριον τοῦ Στεφάνου ἐπηκολούθησε μέγας διωγμὸς κατὰ τῶν Χριστιανῶν, οἱ ὁποῖοι ἠναγκάσθησαν νὰ φύγουν ἐκ τῶν Ἱεροσολύμων καὶ νὰ διασπαροῦν εἰς ἄλλας πόλεις τῆς Παλαιστίνης. Οἱ Ἀπόστολοι ὁμῶς ἔμειναν εἰς Ἱεροσόλυμα. Μεταξὺ τῶν φυγόντων ἔξ Ἱεροσολύμων ἦτο καὶ ὁ διάκονος Φίλιππος, ὁ ὁποῖος ἐκήρυττε τὸ Εὐαγγέλιον καὶ ἐτέλει πολλὰ θαύματα εἰς Σαμάρειαν καὶ ἐκεῖθεν εἰς διαφόρους ἄλλας πόλεις. Ἡ μνήμη τοῦ διακόνου Φιλίππου τελεῖται εἰς τὰς 14 Νοεμβρίου.

3) Ὁ Παῦλος· αἱ σπουδαί του· ὁ Παῦλος ἀπὸ σφοδροτάτου διώκτου καθίσταται θερμότητος κήρυξ τῆς νέας Θρησκείας· ὁ Παῦλος κηρύττει τὸ Εὐαγγέλιον ἐν Συρία, Μικρᾷ Ἀσίᾳ καὶ Κύπρῳ· ἴδρυσις Ἐκκλησιῶν.

Μεταξὺ τῶν Ἰουδαίων, οἱ ὁποῖοι σφοδρότατα καταδίωκον τοὺς Χριστιανούς, ἦτο νεανίας τις καλούμενος Σαούλ, ὁ ὁποῖος ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος εἰς τὸν λιθοβολισμὸν ἐναντίον τοῦ Στεφάνου, καὶ ἀναζητῶν πανταχοῦ τοὺς Χριστιανούς ἔσυρεν αὐτοὺς εἰς τὴν φυλακὴν. Κατή-

γετο δ' ὁ Σαούλ ἐκ Ταρσοῦ, πόλεως τῆς Κιλικίας, ἐν Ἀσίᾳ, καὶ ἦτο μαθητῆς τοῦ σοφοῦ νομοδιδασκάλου Γαμαλιήλ, παρὰ τοῦ ὁποίου εἶχε διδαχθῆ ἰερατικῶς τὰ τῆς Ἰουδαϊκῆς Θρησκείας, τὰς διατάξεις τῆς ὁποίας πάσας ἐτήρει ἀκριβέστα, ἀπέζη δ' ἐκ τοῦ ἐπαγγέλματος τοῦ σκηνοποιοῦ. ἦτοι κατεσκεύαζε σκηνάς. Τόσῃν μανίαν εἶχεν ὁ Σαούλ κατὰ τῶν Χριστιανῶν, ὥστε μίαν ἡμέραν ἦλθε πρὸς τὸν ἀρχιερέα εἰς τὴ Ἱεροσόλυμα καὶ ἔλαβε παρ' αὐτοῦ τὴν ἀδειαν καὶ τὴν ὑποστήριξιν νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν πόλιν τῆς Συρίας Δαμασκὸν καὶ ἀφοῦ συλλάβῃ τοὺς ἐκεῖ Χριστιανούς νὰ ὀδηγήσῃ αὐτοὺς εἰς Ἱεροσόλυμα. Ἐνῶ δ' ὁ Σαούλ ἐπλησίαζεν εἰς Δαμασκὸν αἴφνης ἐφώτισεν αὐτὸν φῶς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ταραχθεὶς ἔπεσεν εἰς τὴν γῆν, ἤκουσε δὲ φωνήν, ἣ ὁποία ἔλεγεν εἰς αὐτόν: «Σαούλ, Σαούλ, τί μὲ διώκεις;» ἀμέσως ἠρώτησε ποῖος εἶναι ὁ ὀμιλῶν καὶ ἤκουσε πάλιν τὴν αὐτὴν φωνὴν λέγουσαν πρὸς αὐτόν: «ἐγὼ εἰμι Ἰησοῦς ὃν σὺ διώκεις». Ἐντρομος τότε ἐρωτᾷ ὁ Σαούλ τί πρέπει νὰ πράξῃ, καὶ ὁ Κύριος εἶπε πρὸς αὐτόν νὰ εἰσέλθῃ εἰς Δαμασκὸν καὶ ἐκεῖ θὰ μάθῃ τοῦτο. Οἱ συνοδοὶ τοῦ Σαούλ ἔμειναν ἐμβρόντητοι, διότι ἤκουον μὲν τὴν φωνὴν τοῦ Κυρίου οὐδένα δὲ ἔβλεπον. Ὁ Σαούλ τότε ἠγέρθη καὶ ἐνῶ οἱ ὀφθαλμοὶ του ἦσαν ἀνοικτοί, οὐδένα ἔβλεπε, μόνον δὲ μὲ τὴν βοήθειαν τῶν συνοδῶν του κατάρθωσε νὰ προχωρήσῃ καὶ νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν Δαμασκὸν, ἐνθα ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας οὔτε ἔβλεπεν, οὔτε ἔφαγε καὶ ἐπιέ τι. Μετὰ τρεῖς ἡμέρας Χριστιανὸς τις κατοικῶν εἰς Δαμασκὸν ὀνομαζόμενος Ἀνανίας, κατ' ἐντολὴν τοῦ Κυρίου, ἦλθε πρὸς τὸν

Σαούλ και ἔθεσεν ἐπ' αὐτοῦ τὰς χεῖρας του, τότε δὲ ἀμέσως ὁ Σαούλ ἠδυνήθη πάλιν νὰ βλέπῃ· ἀμέσως ἐβαπτίσθη και ἀπὸ σφοδροτάτου διώκτου τοῦ Χριστιανισμοῦ καθίσταται θερμότατος ὁπαδὸς και κήρυξ τῆς νέας Θρησκείας, ὁ ἀπόστολος Παῦλος.

Οἱ Ἑβραῖοι τῆς Δαμασκοῦ, μόλις ἔμαθον ὅτι ὁ Παῦλος ἔγινε Χριστιανός, ἐζήτησαν εὐκαιρίαν νὰ τὸν φρονεύσουν, και διὰ τοῦτο ὁ Παῦλος ἠναγκάσθη ἐν καιρῷ νυκτὸς νὰ φύγῃ ἐκ Δαμασκοῦ και νὰ ἔλθῃ εἰς Ἱεροσόλυμα. Ἀλλὰ και ἐκεῖ οἱ Ἰουδαῖοι τὸν κατεδίωκον και διὰ τοῦτο ἔφυγεν ἐκεῖθεν και ἦλθεν εἰς ἄλλην πόλιν τῆς Πολιαιστίνης, τὴν Καισάρειαν, και κατοπιν εἰς τὴν πατρίδα του Ταρσόν. Ἐκ Ταρσοῦ παρέλαβεν αὐτὸν ὁ Βαρνάβας και ἦλθον μαζὶ εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς Συρίας Ἀντιόχειαν διὰ νὰ διδάξουν τοὺς μαθητάς, οἱ ὁποῖοι διὰ πρώτην φορὰν ὠνομάσθησαν ἐκεῖ Χριστιανοί. Ἀφοῦ δ' ὁ Παῦλος ἔμεινεν ἐπὶ τινα χρόνον εἰς Ἀντιόχειαν και ἄλλας πόλεις τῆς Συρίας, ἦλθεν εἰς διαφόρους πόλεις τῆς νήσου Κύπρου ἔνθα, εἰς τὸν πόλιν Πάφον, και ὁ ἀνθύπατος Σέργιος Παῦλος ἔγινε Χριστιανός. Ὁ Παῦλος ἦλθε κατοπιν εἰς διαφόρους πόλεις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, πανταχοῦ δ' ἔνθα ἐκήρυτε, παρ' ὅλην τὴν ἀντίδρασιν, τὴν ὁποίαν εὗρισκεν ἐκ μέρους τῶν Ἑβραίων, ἴδρυνεν Ἐκκλησίας, αἱ ὁποῖαι ἀπὸ ἡμέρας δὶς ἡμέραν ἠύξανον.

4) Ὁ Παῦλος ἰδρύει ἐν Φιλίπποις, Θεσσαλονίκη
καὶ Βερροία Ἐκκλησίας.

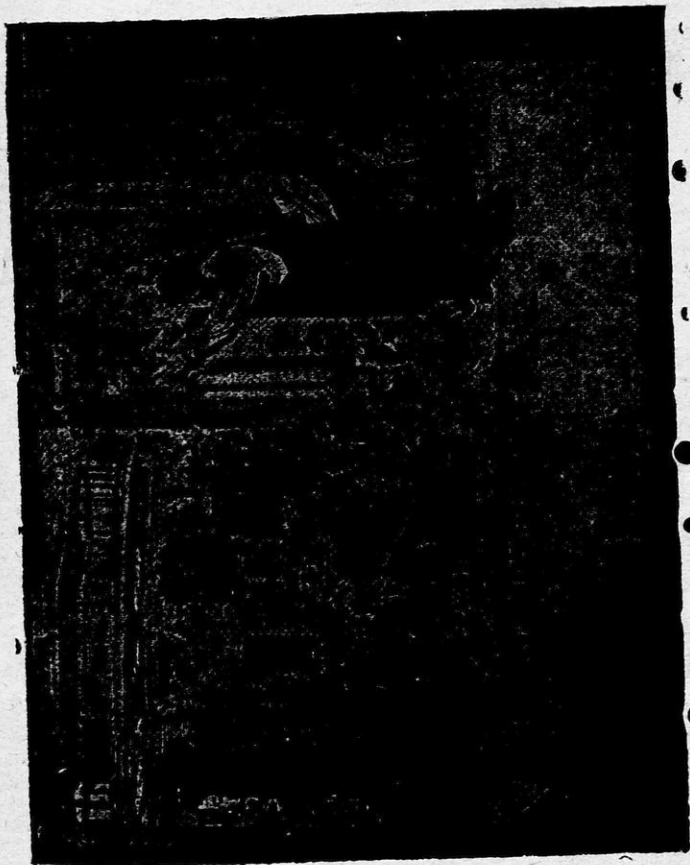
Ἐνῶ ὁ ἀπόστολος Παῦλος εὕρισκετο ἐν Τροάδι κατὰ θεϊαν παραγγελίαν ἀπεφάσισε νὰ ἔλθῃ εἰς Μακεδονίαν, διὰ νὰ κηρύξῃ τὸ Εὐαγγέλιον. Ὁ Παῦλος ἀνεχώρησεν ἀμέσως μετὰ τῶν συνοδῶν του καὶ μετ' ὀλίγον ἔφθασεν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν πόλιν τῶν Φιλιππων τῆς Μακεδονίας, ἡ ὁποία εἶναι πλέον πόλις τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας. Κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ Σαββάτου ἐξῆλθεν ὁ Παῦλος μετὰ τῶν ὁπαδῶν του ἔξω τῆς πόλεως, πλησίον τῶν ὄχθων τοῦ ποταμοῦ, διὰ νὰ προσευχηθῆ, καὶ ἐκεῖ εὗρεν ὄμιλον γυναικῶν, πρὸς τὰς ὁποίας ἤρχισε νὰ κηρύττῃ· πεισθεῖσα δ' εἰς τὸ κήρυγμα τοῦ Παύλου ἔβαπτίσθη μεθ' ὀλοκλήρου τῆς οἰκογενείας της γυνὴ τις ὀνομαζομένη Λυδία, ἡ πρώτη Εὐρωπαία, ἡ ὁποία ἔγεινε Χριστιανή. Ἐπειδὴ ὁμοῦς ὁ Παῦλος καὶ ὁ μαθητὴς του Σίλας ἐθαυματούργησαν, ἐκίνησαν τὸν φθόνον τῶν Ἑβραίων, καὶ διὰ τοῦτο ἐδάρησαν καὶ ἐρρίφθησαν εἰς τὴν φυλακὴν· ἀλλὰ κατὰ τὸ μεσονύκτιον, ἐνῶ ὁ Παῦλος καὶ οἱ σύντροφοί του προσήυχοντο, ἔγινε μέγας σεισμός, ἕνεκα τοῦ ὁποίου ἐσεισθῆ ἡ φυλακὴ ἐκ θεμελίων καὶ ἐλύθησαν τὰ δεσμὰ τῶν δεσμίων. Ὁ δεσμοφύλαξ τότε, ἐπειδὴ ἐνόμισεν ὅτι ἔφυγαν οἱ φυλακισμένοι, ἤθελε ν' αὐτοκτονήσῃ, φοβούμενος τιμωρίαν, ἀλλὰ παρουσιάσθη πρὸς αὐτὸν ὁ Παῦλος καὶ τὸν διεβεβαίωσε διὰ τοῦ οὐδεὶς ἔφυγε· τότε ὁ δεσμοφύλαξ ἐθαύμασε διὰ τὰ γινόμενα, ἐνόησε τὴν θεϊαν δύναμιν τοῦ Παύλου καὶ τῶν

συντρόφων του, ἀμέσως δ' ἐβαπτίσθη Χριστιανὸς μετ' ὀλοκλήρου τῆς οἰκογενείας του. Ὁ Παῦλος καὶ οἱ σύντροφοί του ἐλευθερωθέντες ἀνεχώρησαν ἐκ Φιλίππων καὶ ἦλθον εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, ἔνθα ὁ Παῦλος ἐκήρυττε περὶ Χριστοῦ ἐπὶ τρία Σάββατα εἰς τὰς συναγωγὰς. Τινὲς εἰδωλολάτραι καὶ ὀλίγοι Ἑβραῖοι ἐπίστευσαν ἀλλ' ὁ πολὺς ὄχλος ἐζήτει εὐκαιρίαν νὰ ἐπιτεθῆ ἑναντίον τῶν ἀποστόλων, οἱ ὅποιοι κατέφυγον εἰς Βέροϊαν, ἔνθα παλλοὶ ἐπίστευσαν. Ἀλλὰ μόλις οἱ Ἑβραῖοι τῆς Θεσσαλονίκης ἔμαθον ὅτι ὁ Παῦλος μετὰ τοῦ Σίλα εὐρίσκονται εἰς Βέροϊαν ἦλθον ἐκεῖ καὶ ἠρέθισαν τὸν ὄχλον ἑναντίον των, καὶ τότε ἠναγκάσθη ὁ Παῦλος νὰ ἔλθῃ ἔσπευσμένως εἰς Ἀθήνας.

5) Ὁ Παῦλος ἐν Ἀθήναις κηρύττει περὶ τοῦ ἀγνώστου Θεοῦ. Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης.

Ὁ Παῦλος, ὅτε ἦλθεν εἰς Ἀθήνας, ἐλυπεῖτο πολὺ διότι ἔβλεπε τὴν πόλιν πλήρη βωμῶν καὶ εἰδώλων· τακτικῶς δ' ἤρχετο εἰς τὴν συναγωγὴν τῶν Ἑβραίων καὶ εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ ἐκήρυττε περὶ τοῦ Χριστοῦ. Ἐκ περιεργείας ὠθούμενοι διάφοροι φιλόσοφοι ἐζήτησαν παρ' αὐτοῦ νὰ ὁμιλήσῃ πρὸς αὐτοὺς ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου τοῦ Ἀρείου Πάγου, πλησίον τῆς Ἀκροπόλεως. Ὁ Παῦλος συγκατετέθη καὶ λαβὼν ἀφορμὴν ἔκ τινος βωμοῦ, ὁ ὁποῖος ὑπῆρχεν εἰς τὰς Ἀθήνας, ἀφιερωμένος εἰς τὸν ἄγνωστον Θεόν, εἶπεν ὅτι αὐτὸς γνωρίζει τὸν ἄγνωστον Θεόν, τὸν ὁποῖον καὶ κηρύττει. Αὐτὸς ὁ Θεὸς ἐδημιούργησε τὸν κόσμον καὶ εἶναι πανταχοῦ παρῶν· αὐτὸς ὁ

Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος κηρύττει ἐν Ἀθήναις.

Θεὸς ζητεῖ παρὰ τῶν ἀνθρώπων μετάνοιαν, διότι εἰς ὠρισμένην ἡμέραν θὰ κρίνη τὸν κόσμον διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τὸν ὁποῖον ἀνέστησεν ἐκ νεκρῶν. Ἐκ τῶν ἀκροατῶν τοῦ Παύλου ἄλλοι μὲν ἐγλεύαζον αὐτόν, ἄλλοι δὲ ἤθελον πάλιν νὰ τὸν ἀκούσουν, ἐλάχιστοι δὲ ἐπίστευ- σαν, μεταξὺ τῶν ὁποίων Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης κα- γυνή τις ὀνομαζομένη Δάμαρις. Ἐπειδὴ δ' ὁ Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης εἶναι ὁ πρῶτος Ἀθηναῖος, ὁ ὁποῖος ἐγινε Χριστιανός, θεωρεῖται ὁ πολιοῦχος ἅγιος τῶν Ἀθηνῶν, ἡ δὲ μνήμη του ἐορτάζεται τὴν τρίτην Ὀκτωβρίου.

6) Ὁ Παῦλος ἐν Κορίνθῳ ἰδρύει Ἐκκλησίαν.

Ἐξ Ἀθηνῶν ὁ Παῦλος ἦλθεν εἰς Κόρινθον, ἔνθα ἔμεινεν εἰς τὴν οἰκίαν ζεύγους ὁμοτέχνων του, σκηνο- ποιῶν ἐξ Ἰταλίας, τοῦ Ἀκύλα καὶ τῆς Πρισκίλλης, μετὰ τῶν ὁποίων καὶ συνειργάζετο. Κατὰ τὰ Σάββατα ἐκή- ρυττε τακτικῶς εἰς τὰς συναγωγὰς τῶν Ἑβραίων, κατ' ἀρχὰς μόνος, βραδύτερον βοηθούμενος ὑπὸ τοῦ Τιμο- θεοῦ καὶ τοῦ Σίλα, οἱ ὁποῖοι ἦλθον ἐκεῖ ταχέως ἐκ Μα- κεδονίας. Ἐπειδὴ ὁμοῦ οἱ Ἰουδαῖοι δὲν ἀπεδέχοντο τὸ κήρυγμά του, τὸναντίον ἀντέλεγον καὶ ὕβριζον αὐτόν, ἀπεφάσισε κατόπιν ὀράματος, τὸ ὁποῖον εἶδε, νὰ ἐξακο- λουθῇ κηρύττων πρὸς τοὺς ἐν Κορίνθῳ εἰδωλολάτρας, καὶ διὰ τοῦτο ἔμεινεν ἐπὶ ἓν καὶ ἡμισυ ἔτος ἐκεῖ. Οἱ Ἰουδαῖοι τῆς Κορίνθου κατηγορήσαν· τότε τὸν Παῦλον πρὸ τοῦ Ἀνφυπάτου τῆς Ἀχαΐας Γαλλίωνος δι- αστρέφει τὴν ἰουδαϊκὴν Θρησκείαν· ἀλλ' ὁ Γαλλίων δὲν ἠθέλησε νὰ ἀναμιχθῇ εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο. Ὁ Παῦλος

ἀφοῦ παρέμεινεν ὀλίγον ἔτι εἰς τὴν Κόρινθον, ἔφυγεν ἐκεῖθεν μετὰ τοῦ Ἀκύλα καὶ τῆς Πρισκίλλης διὰ τὴν Ἔφεσον. Κατὰ τὴν διαμονὴν του ὁ Παῦλος ἐν Κορίνθῳ ἔγραψε τὰς δύο πρώτας αὐτοῦ ἐπιστολάς πρὸς Θεσσαλονικεῖς.

7) Ὁ Παῦλος ἐπιστρέφει εἰς Ἱερουσαλήμ, συλλαμβάνεται καὶ ἀποστέλλεται εἰς Ρώμην· τελευτῇ τοῦ Παύλου.

Ἀφοῦ ἀνεχώρησεν ὁ Παῦλος ἐκ Κορίνθου, ἦλθεν εἰς τὴν Ἔφεσον, καὶ κατόπιν εἰς πλείστας πόλεις τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Ἑλλάδος, τέλος δὲ ἠθέλησε νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Ἱερουσαλήμ. Ἐκεῖ ἐνῶ εὐρίσκετο ὁ Παῦλος μίαν ἡμέραν εἰς τὸ ἱερόν τοῦ ναοῦ τῶν Ἱεροσολύμων, ἐπετέθησαν ἐναντίον αὐτοῦ Ἰουδαῖοι, καὶ ἀφοῦ τὸν ἔσυραν ἔξω τοῦ ναοῦ, ἐζήτησαν νὰ τὸν φονεύσουν· τότε κατέφθασεν ὁ χιλιάρχος μετὰ στρατιωτῶν καὶ ἠλευθέρωσε τὸν Παῦλον ἀπὸ τὰς χεῖρας τοῦ ὄχλου, διέταξε δὲ τοὺς στρατιώτας νὰ τὸν δέσουν μὲ διπλὴν ἄλυσιν, καὶ νὰ τὸν ὀδηγήσουν εἰς τὸν στρατῶνα· ἐπειδὴ ὁμοῦς ὁ χιλιάρχος ἐφοβήθη μὴ ὁ ἐξηγριωμένος ὄχλος φονεύσῃ τὸν Παῦλον ἔστειλε τοῦτον πρὸς τὸν ἐν Καισαρείᾳ διαμένοντα Ρωμαῖον ἡγεμόνα Φήλικα, ὁ ὁποῖος ἐκράτησεν αὐτὸν ἐπὶ δύο ἔτη εἰς τὴν φυλακὴν, μέχρις ὅτου διωρίσθη νέος ἡγεμὸν ὁ Φῆστος. Ἐπειδὴ δ' ὁ Παῦλος, ὡς Ρωμαῖος πολίτης, ἐζήτησε νὰ δικασθῇ πρὸ τοῦ Καίσαρος τῆς Ρώμης, ἐπεβιβάσθη πλοίου διὰ νὰ ἔλθῃ εἰς Ρώμην κατὰ τὸν πλοῦν

συνέβη ναυάγιον, οὐδείς ὁμως ἐπνίγη, ἀλλὰ πάντες οἱ ἐπιβάται διεσώθησαν εἰς τὴν νῆσον Μελίτην, ὄθεν μετὰ τρίμηνον διαμονὴν ἐξηκολούθησαν τὸν πλοῦν εἰς Ρώμην. Ἐν Ρώμῃ ὁ Παῦλος ἔμεινε δύο ἔτη εἰς τὴν φυλακὴν, ἔχων πλήρη ἐλευθερίαν νὰ κηρύττῃ, δικασθεὶς δὲ ἠθωώθη καὶ ἀφέθη ἐλευθερός. Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν, ἀφοῦ διῆλθεν ἐκ τῶν ἐκκλησιῶν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ τῆς Ἑλλάδος, ἦλθεν εἰς Ρώμην, ἔνθα πάλιν συνελήφθη καὶ ὑπέστη μαρτυρικὸν θάνατον μετὰ τοῦ ἀποστόλου Πέτρου, ἐπὶ Νέρωνος, κατὰ τὸ 67 μ. Χ.

Ὁ ἀπόστολος Παῦλος, ὁ ἐργασθεὶς ὅσον οὐδείς ἄλλος διὰ τὴν διάδοσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ μεταξὺ τῶν εἰδωλολατρῶν, διὸ καὶ ἀπόστολος τῶν ἐθνῶν καλεῖται, συνέγραψε καὶ ἐπιστολάς, περιεχομένας ἐν τῷ κανόνι τῆς Καινῆς Διαθήκης, αἱ ὁποῖαι ἀπευθύνονται πρὸς τοὺς Χριστιανοὺς μιᾶς πόλεως ἢ πρὸς ἄρισμένα ἄτομα. Τὴν μνήμην τοῦ μεγάλου τούτου ἀποστόλου ἐορτάζει ἡ ἡμετέρα Ἐκκλησία μετὰ τῆς μνήμης τοῦ ἀποστόλου Πέτρου κατὰ τὴν 29^{ην} Ἰουνίου.

8) Ὁ ἀπόστολος Πέτρος.

Ὁ Σίμων, ὁ διὰ τὴν θερμότητα τῆς πίστεώς του ἐπικληθεὶς ὑπὸ τοῦ Σωτῆρος Πέτρος (ἀραμαῖσιτι Κηφᾶς), ἦτο βράχος, ἦτο υἱὸς τοῦ Ἰωνᾶ, ἀδελφὸς δὲ τοῦ ἀποστόλου Ἀνδρέου, καὶ ἐγεννήθη εἰς Βηθσαϊδᾶ, μικρὰν πόλιν τῆς Γαλιλαίας, πλησίον τῆς λίμνης Γεννησαρέτ. Ἀσχολούμενος εἰς τὴν ἀλιεῖαν ἐγένετο κατ' ἀρχὰς μαθητῆς τοῦ Προδρόμου καὶ ἔπειτα τοῦ Σωτῆρος, ἀνα-

Ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία Δ. Μπαλάνου

δειχθείς κορυφαῖος τῶν Ἀποστόλων. Ἐνεκα τῆς θερμοτάτης του πίστεως καὶ ἀγάπης πρὸς τὸν Σωτῆρα ἰδιαιτέρως ἠγαπᾶτο ὑπὸ τούτου, δείγματα δὲ τῆς τοιαύτης ἰδιαιτέρας εὐνοίας ἔχομεν ὅτι ἦτο εἷς ἐκ τῶν τριῶν, τοὺς ὁποίους παρέλαβε μεθ' ἑαυτοῦ ὁ Σωτὴρ κατὰ τὴν μεταμόρφωσιν καὶ ἐν Γεθσημανῇ, καὶ ὅτι ἠξιώθη νὰ γίνῃ εἷς τῶν πρώτων μαρτύρων τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ.

Κατὰ τὴν Πεντηκοστὴν τοῦ ἔτους 33 εἶδομεν πῶς ὁ λόγος τοῦ Πέτρου συνετέλεσεν εἰς τὴν ἴδρυσιν τῆς πρώτης Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας, ἐν μέσῳ τῆς ὁποίας οὗτος εἰργάζετο ἀδιακόπως κηρύττων καὶ θαυματουργῶν, ἀδιαφορῶν διὰ πάντα διωγμὸν καὶ κίνδυνον. Μετὰ τὸν μαρτυρικὸν θάνατον τοῦ Στεφάνου ἐκήρυξεν ὁ Πέτρος καὶ ἐκτὸς τῶν Ἱεροσολύμων, εἰς διαφόρους πόλεις τῆς Παλαιστίνης, ἔνθα ἐτέλεσε καὶ διάφορα θαύματα, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὴν ἀνάστασιν τῆς Ταβιθά εἰς τὴν Ἰόπην. Ἐπανελθὼν εἰς Ἱεροσόλυμα συνελήφθη καὶ ἐρρίφθη εἰς τὰς φυλακάς, ὅθεν ἀπλευθερώθη δι' ἀγγέλου, ἀπελθὼν δ' ἐξ Ἱεροσολύμων, ἐκήρυξεν εἰς διαφόρους πόλεις τῆς Ἀσίας. Περὶ τὸ τέλος τοῦ βίου του ἦλθεν εἰς Ρώμην, ἐκεῖ δὲ συλληφθεὶς ἀπέθανε μετὰ τοῦ Παύλου μαρτυρικὸν θάνατον. Ὁ ἀπόστολος Πέτρος συνέγραψε καὶ δύο ἐπιστολάς, αἱ ὁποῖαι περιέχονται εἰς τὸν κανόνα τῆς Καινῆς Διαθήκης.

Κατὰ τὴν 29^{ην} Ἰουνίου, ὅτε τελεῖται ἡ μνήμη τῶν ἁγίων, ἐνδόξων καὶ πανευφήμων Ἀποστόλων καὶ πρωτοκορυφαίων Πέτρου καὶ Παύλου, ψάλλεται τὸ ἔξης τροπάριον: «Οἱ τῶν Ἀποστόλων πρωτόθρονοι, καὶ τῆς

Ο ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΠΑΥΛΟΣ

(Κατά τὸ ἐν τῷ Βατικανῷ τῆς Ρώμης ἔργαμά του).

οίκουμένης διδάσκαλοι, τῷ Δεσπότη τῶν ὄλων πρεσβεύσατε εἰρήνην τῇ οἰκουμένη δωρήσασθαι καὶ ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν τὸ μέγα ἔλεος»).

Ἑρμηνεία : Σεῖς οἱ πρῶτοι μεταξὺ τῶν Ἀποστόλων καὶ διδάσκαλοι τῆς οἰκουμένης, μεσητεύσατε πρὸς τὸν Σωτῆρα, ὁ ὁποῖος εἶναι κύριος πάντων τῶν ὄντων, διὰ τὴν χάριση εἰρήνην εἰς τὸν κόσμον καὶ τὸ μέγα ἔλεός του εἰς τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

9) Ὁ ἀπόστολος Ἀνδρέας.

Ὁ ἀπόστολος Ἀνδρέας ἦτο, ὡς εἶπομεν, ἀδελφὸς τοῦ ἀποστόλου Πέτρου, ἦτο δὲ καὶ αὐτὸς ἀλιεύς. Μαθητὴς κατὰ πρῶτον τοῦ Προδρόμου ἔμαθε παρ' αὐτοῦ περὶ τοῦ Σωτῆρος καὶ προσῆλθε πρὸς αὐτόν, γενόμενος ὁ πρῶτος τῶν Ἀποστόλων, διὸ καὶ πρωτόκλητος λέγεται, ὀδηγήσας ὕστερον καὶ τὸν ἀδελφόν του Πέτρον πρὸς αὐτόν.

Μετὰ τὴν ἀνάληψιν τοῦ Σωτῆρος ἐκήρυξε τὸ εὐαγγέλιον εἰς διαφόρους χώρας, καὶ δὴ τὴν Σκυθίαν, τὴν Θράκην καὶ τὴν Ἀχαΐαν, ἔνθα κατ' ἀρχαίαν παράδοσιν ἔμαρτύρησεν εἰς Πάτρας, αἱ ὁποῖαι διὰ τοῦτο τὸν τιμοῦν ὡς πολιοῦχον αὐτῶν ἅγιον.

Ἡ ἐκκλησία ἐορτάζει τὴν μνήμην τοῦ ἀποστόλου Ἀνδρέου τὴν 30ῆν Νοεμβρίου.

Ἀπολυτίκιον τῆς ἐορτῆς : «Ὡς τῶν Ἀποστόλων πρωτόκλητος καὶ τοῦ κορυφαίου αὐτάδελφος, τῷ Δε-

σπότη τῶν ὄλων, Ἄνδρέα, ἰκέτευε εἰρήνην τῇ οἰκουμένῃ δωρήσασθαι καὶ ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν τὸ μέγα ἔλεος.»

Ἑρμηνεία: Σύ, ὦ Ἄνδρέα, ἐπειδὴ εἶσαι ὁ πρῶτος κληθεὶς ὑπὸ τοῦ Σωτῆρος εἰς ἀποστολικὸν ἀξίωμα καὶ ὁ ἀδελφὸς τοῦ κορυφαίου τῶν Ἀποστόλων Πέτρου, παρακάλει τὸν κύριον ὄλων τῶν ὄντων νὰ δωρήσῃ εἰρήνην εἰς τὸν κόσμον, καὶ εἰς τὰς ψυχὰς μας τὸ μέγα του ἔλεος.

10) Ὁ εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς.

Ὁ εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς, καταγόμενος πιθανῶς ἐξ Ἀντιοχείας, ἦτο ἰατρὸς τὸ ἐπάγγελμα. Πότε κατηχήθη εἰς τὸν Χριστιανισμὸν δὲν γνωρίζομεν. Συναντηθεὶς μετὰ τοῦ Παύλου εἰς τὴν Τρωάδα ἔκτοτε ἐγένετο ὁ πιστὸς του σύντροφος εἰς τὰς ἀποστολικὰς πορεῖας του, ἐλθὼν μετ' αὐτοῦ καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα. Παρ' αὐτοῦ μαθὼν τὰ κατὰ τὸν Σωτῆρα κατέγραψεν αὐτὰ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ του, τὸ ὁποῖον ἱστορεῖ τὰ μέχρι τῆς ἀναλήψεως τοῦ Σωτῆρος γενόμενα· συνέχεια δὲ τοῦ εὐαγγελίου εἶναι αἱ ὑπὸ τοῦ ἰδίου γραφεῖσαι πράξεις τῶν ἀποστόλων, καὶ ἰδίᾳ τοῦ Πέτρου καὶ τοῦ Παύλου, πρὸς ἐξάπλωσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Κατὰ τινὰ παράδοσιν ὁ εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς ἦτο καὶ ζωγράφος, γενόμενος ὁ πρῶτος ζωγράφος τῆς Ἐκκλησίας. Λέγεται ὅτι ὁ εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς ἀπέθανε μαρτυρικῶς ἐν Θήβαις τῆς Βοιωτίας, ὅθεν ὁ υἱὸς τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου Κωνσταντῖος μετεκόμισεν ἔπειτα τὸ ἱερόν λείψανόν του εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ἡ ὁρθό-

δοξος Ἐκκλησία ἐορτάζει τὴν μνήμην τοῦ εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ, ὁ ὁποῖος τιμητικῶς φέρει τὸν τίτλον τοῦ ἀποστόλου, κατὰ τὴν 18 Ὀκτωβρίου.

11) Οἱ ἄλλοι ἀπόστολοι.

Οἱ πρῶτοι μαθηταὶ τοῦ Σωτῆρος, οἱ ὁποῖοι διαρκῶς παρηκολούθουν τὴν διδασκαλίαν καὶ τὴν ἐν γένει δρᾶσιν αὐτοῦ, ἦσαν, ὡς γνωστόν, οἱ δώδεκα Ἀπόστολοι, οὕτω κληθέντες, διότι ἀπεστάλησαν ὑπὸ τοῦ Κυρίου εἰς πᾶσαν τὴν οἰκουμένην, ἵνα κηρύξουν τὴν θεϊαν διδασκαλίαν.

Οἱ δώδεκα Ἀπόστολοι εἶνε οἱ ἑξῆς: Ἀνδρέας καὶ Πέτρος, υἱοὶ τοῦ Ἰωνᾶ· Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης, υἱοὶ τοῦ Ζεβεδαίου· Ἰάκωβος καὶ Ἰούδας ἡ Λεβαῖος, ὁ ἐπικληθεὶς Θαδδαῖος, υἱοὶ τοῦ Ἀλφαίου· Φίλιππος καὶ Ναθαναὴλ ἡ Βαρθολομαῖος, φίλοι· Θωμᾶς ὁ λεγόμενος Δίδυμος· Ματθαῖος ὁ τελώνης· Σίμων ὁ Κανανίτης, ὁ καὶ ζηλωτὴς καλούμενος· καὶ Ἰούδας ὁ Ἰσκαριώτης, τὸν ὁποῖον αὐτοκτονήσαντα ἀντικατέστησεν ὁ Ματθίας. Ὁ δὲ Παῦλος, ὁ τρισκαιδέκατος τῶν ἀποστόλων, ἔγεινεν ἀπόστολος, ὡς εἶδομεν, μετὰ τὴν ἀνάληψιν τοῦ Σωτῆρος· καὶ θεωρεῖται ἀπόστολος τῶν ἐθνῶν, ὡς κηρύξας τὸν Χριστιανισμόν εἰς τὰ ἔθνη, δηλαδὴ τοὺς εἰδωλολάτραις. Καὶ περὶ μὲν τῶν ἀποστόλων Ἀνδρέου καὶ Πέτρου εἶπομεν τὰ δέοντα, ἤδη δὲ λέγομεν περὶ τῶν λοιπῶν ἀποστόλων.

Ὁ Ἰάκωβος καὶ ὁ Ἰωάννης ἦσαν υἱοὶ τοῦ Ζεβεδαίου καὶ τῆς Σαλώμης, κατήγοντο ἐκ Βηθσαϊδᾶ τῆς

Γαλιλαίας και ἦσαν ἀλιεῖς τὸ ἐπάγγελμα. Περὶ μὲν τοῦ Ἰακώβου γνωρίζομεν ὅτι ὑπέστη μαρτυρικὸν θάνατον ἐν Ἱεροσολύμοις (44 μ. Χ.), περὶ δὲ τοῦ Ἰωάννου ὅτι μετὰ τὴν ἀνάληψιν τοῦ Σωτῆρος διέτριβεν ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ, ἐγκατασταθεὶς τέλος ἐν Ἐφέσῳ, ἔνθα ἔμεινε μέχρι τέλους τῆς ζωῆς του, ἀποθανὼν εἰς βαθύτατον γῆρας. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ βίου του ἐν Ἐφέσῳ, μὴ δυνάμενος ἐκ τοῦ γήρατος νὰ ὀμιλῇ διὰ μακρῶν, ἔλεγε πρὸς τὸν λαὸν μόνον: «Τέκνα μου ἀγαπητά, ἀγαπάτε ἀλλήλους». Ὁ Ἰάκωβος και ὁ Ἰωάννης ἀπετέλουν μετὰ τοῦ Πέτρου, ὡς γνωστὸν ἐκ τῆς Ἱστορίας τῆς Καινῆς Διαθήκης, τὴν τριάδα τῶν μᾶλλον ἀγαπητῶν μαθητῶν τοῦ Σωτῆρος, εἰς τὸν Ἰωάννην δὲ θνήσκων ὁ Σωτὴρ ἀνέθηκε τὴν φροντίδα περὶ τῆς Μητρὸς του. Ὁ Ἰωάννης συνέγραψε τὸ εὐαγγέλιον και τρεῖς ἐπιστολάς, κατὰ τὴν ἐξορίαν του δὲ εἰς τὴν νῆσον Πάτμον, συνέγραψε και τὴν Ἀποκάλυψιν, ἔνθα ἀποκαλύπτει, δηλαδὴ φανερῶνει, τὸν μέλλοντα θρίαμβον τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Ὁ Φίλιππος ἐκήρυξεν ἐν Φρυγίᾳ ἔνθα ὑπέστη, κατὰ τινὰ παράδοσιν, μαρτυρικὸν θάνατον. Κατ' ἀρχαίας παραδόσεις ὁ Βαρθολομαῖος ἐκήρυξεν εἰς τὰς Ἰνδίας, ὁ Θωμᾶς εἰς τὴν Παρθίαν και ἄλλας χώρας τῆς Ἀσίας, ὁ Ματθαῖος, ὁ συγγραφεὺς τοῦ εὐαγγελίου, εἰς Αἰθιοπίαν και ἄλλαχού.

Ἀπὸ τῶν δώδεκα τούτων Ἀποστόλων πρέπει νὰ διακρίνωμεν Ἰάκωβον και Ἰούδαν τοὺς ἀδελφουθεύς, τοὺς συγγραφεῖς καθολικῶν ἐπιστολῶν ἐν τῇ Καινῇ

Διαθήκη· λέγονται δὲ οὗτοι ἀδελφόθεοι πιθανώτατα ὡς τέκνα τοῦ Ἰωσήφ τοῦ μνήστορος, ἐκ γάμου προηγηθέντος τῆς μνηστείας του μετὰ τῆς Παρθένου Μαρίας. Ὁ Ἰάκωβος οὗτος ὁ ἀδελφόθεος ἐγένετο ὁ πρῶτος ἐπίσκοπος τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις Ἐκκλησίας, καὶ ὑπέστη ἐκεῖ μαρτυρικὸν θάνατον.

Ἡ Ἐκκλησία τιμῶσα ἰδιαιτέρως τὴν μνήμην ἐνὸς ἐκάστου τῶν Ἀποστόλων ἐορτάζει τὴν μνήμην καὶ τῶν δώδεκα ἀπὸ κοινοῦ τὴν 30ῴν Ἰουνίου.

12) Ὁργανισμὸς τῶν πρώτων χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν καὶ διοικήσεις αὐτῶν· διάκονοι, πρεσβύτεροι, ἐπίσκοποι, ἐπαρχιακαὶ σύνοδοι.

Ἐφ' ὅσον ἔζων οἱ ἀπόστολοι, εἶχον οὗτοι τὴν γενικὴν ἐπίβλεψιν ἐφ' ὅλης τῆς Ἐκκλησίας. Οἱ εὐαγγελισταὶ διέδιδον τὸ εὐαγγέλιον εἰς διαφόρους χώρας, ἑπτὰ δὲ ἄνδρες, οἱ διάκονοι, ἡσχολοῦντο εἰς Ἱεροσόλυμα ἀποκλειστικῶς διὰ τὴν διανομὴν ἐλεημοσυνῶν μεταξὺ τῶν πτωχῶν. Εἰς ἐκάστην Ἐκκλησίαν, τὴν ὁποίαν ἴδρουν οἱ Ἀπόστολοι, ἐγκαθίστων προῖσταμένους τῆς κοινότητος (τοὺς ἐπισκόπους), οἱ ὅποιοι ἐξέλεγον ἄνδρας ἰκανοὺς ὡς πρεσβυτέρους καὶ διακόνους· βραδύτερον οἱ διάκονοι ἐγένοντο οἱ βοηθοὶ τῶν ἐπισκόπων καὶ πρεσβυτέρων εἰς τὴν τέλεσιν τῶν τῆς λατρείας. Κατὰ τοὺς ἀποστολικοὺς χρόνους ὑπῆρχον καὶ διακόνισσαι (ἢ πρεσβύτεραι ἢ γῆραι), αἱ ὁποῖαι ἐφρόντιζον διὰ τὴν κατήχησιν καὶ τὸ βάπτισμα τῶν γυναικῶν, ὡς καὶ διὰ φιλανθρωπικὰ

ἔργα. Τοιαῦται διακόνισσαι ὑπῆρχον εἰς τὴν Ἀνατολὴν μέχρι τοῦ ὀγδόου αἰῶνος.

Ὁ ἐπίσκοπος θεωρεῖται διάδοχος τῶν ἀποστόλων καὶ διηύθυνε τὰς ἐκκλησιαστικὰς ὑποθέσεις τῆς κοινότητος.

Ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ δευτέρου αἰῶνος ἤρχισαν νὰ συνέρχωνται ἐκτάκτως οἱ ἐπίσκοποι εἰς συνόδους πρὸς λύσιν ἐκκλησιαστικῶν ζητημάτων, ἀπὸ δὲ τῶν ἀρχῶν τοῦ τρίτου αἰῶνος ἤρχισαν νὰ συνέρχωνται κατ' ἔτος οἱ ἐπίσκοποι ἐκάστης ἐπαρχίας εἰς τὴν πρωτεύουσάν της, τὴν μητρόπολιν, πρὸς σύσκεψιν διὰ τὰς ἐκκλησιαστικὰς ὑποθέσεις τῆς ἐπαρχίας, καὶ ἀπετέλουν τὰς καλουμένας ἐπαρχιακὰς συνόδους. Εἰς τὰς συνόδους ταύτας προήδρευεν ὁ ἐπίσκοπος τῆς μητροπόλεως τῆς ἐπαρχίας (ὁ μητροπολίτης), ὁ ὁποῖος βαθμηδὸν ἔλαβεν ὑπέρροχον θέσιν μεταξὺ τῶν ἐπισκόπων τῆς δικαιοδοσίας του, καὶ εἶχε τὴν ἀνωτάτην ἐπίβλεψιν τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων τῆς ἐπαρχίας των.

Ἐκ τῶν μητροπολιτῶν τούτων πάλιν ἐνωρὶς διεκρίθησαν οἱ μητροπολίται τῶν τριῶν ἐνδοξοτέρων τότε πόλεων, ἔνθα Ἀπόστολοι εἶχαν κηρύξει τὸ εὐαγγέλιον (ἀποστολικαὶ ἔδραι), ἤτοι τῆς Ρώμης, Ἀλεξανδρείας καὶ Ἀντιοχείας. Βραδύτερον προσετέθησαν εἰς τούτους ὁ ἐπίσκοπος τῆς νέας πρωτεύουσας τοῦ κράτους τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ ὁ ἐπίσκοπος τῆς πόλεως τῶν παθῶν τοῦ Σωτῆρος τῶν Ἱεροσολύμων.

Οἱ πέντε οὗτοι ἐπίσκοποι καλούμενοι ἀρχιεπίσκοποι καὶ ἑξαρχοὶ, ἀπὸ δὲ τοῦ πέμπτου αἰῶνος πατριάρχαι, ἀπέκτησαν κατὰ μικρὸν ἐξουσίαν καὶ δύναμιν ἐπὶ τῶν

λοιπῶν μητροπολιτῶν τῆς περιφερείας των, καὶ οὕτως ἐμορφώθη τὸ πατριαρχικὸν σύστημα. Οἱ πατριάρχαι ὅλοι ἦσαν ἴσοι πρὸς ἀλλήλους κατὰ τὴν ἐξουσίαν, καὶ οὐδεὶς αὐτῶν ἐδίκαιε αὐτο ν' ἀναμιχθῆ εἰς τὰ πράγματα τοῦ ἄλλου.

13) Ἀποστολικαὶ Ἐκκλησίαι, σχέσεις αὐτῶν.

Ἀποστολικαὶ Ἐκκλησίαι λέγονται αἱ ἰδρυθεῖσαι ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων καὶ τῶν μαθητῶν αὐτῶν. Τοιαῦται Ἐκκλησίαι εἶναι αἱ ἰδρυθεῖσαι ἐν Παλαιστίνῃ ὑπὸ τοῦ Πέτρου καὶ τῶν λοιπῶν Ἀποστόλων ἐν Συρίᾳ, Κιλικίᾳ, Ἀραβίᾳ, Μικρᾷ Ἀσίᾳ, Ἑλλάδι, ταῖς ἑλληνικαῖς νήσοις Κρήτῃ καὶ Κύπρῳ καὶ ἀλλαχοῦ ὑπὸ τοῦ Παύλου ἐν Πάτραις, κατὰ τὴν παράδοσιν, ὑπὸ τοῦ Ἀνδρέου, ἐν Βοιωτίᾳ ὑπὸ τοῦ Λουκᾶ, ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ὑπὸ τοῦ Μάρκου, ἐν ἀνατολικαῖς Ἰνδίασις ὑπὸ τοῦ Θωμᾶ, καὶ ἀλλαχοῦ. Ἐν τῇ πρωτεύουσῃ τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους, τῇ Ῥώμῃ, ἐκηρύχθη ὁ Χριστιανισμὸς πιθανώτατα ὑπὸ Χριστιανῶν, οἱ ὅποιοι ἦλθον ἐκεῖ χάριν ἐμπορικῶν υποθέσεων. Εἰς τὴν Ῥώμην, δέ, ὡς εἶπομεν, ἐδίδαξαν καὶ ἐμαρτύρησαν ὁ Πέτρος καὶ ὁ Παῦλος. Ἡ Ῥώμη εἶναι ἡ μόνη πόλις τῆς Δύσεως, ἐνθα ἐκήρυξαν ἀσφαλῶς ἀποστολοὶ, ἡ μόνη ἀποστολικὴ ἔδρα τῆς Δύσεως.

Ἐκ τῶν χωρῶν τούτων διεδόθη ταχέως ὁ Χριστιανισμὸς πανταχοῦ τοῦ κόσμου, καὶ ἤδη τὸν δεύτερον αἰῶνα δὲν ὑπῆρχε σχεδὸν γνωστὸν γένος Ἑλλήνων ἢ βαρβάρων, εἰς τὸ ὅποιον δὲν εἶχε γνωσθῆ τὸ Εὐαγγέλιον. Αἱ ἀποστολικαὶ αὗται Ἐκκλησίαι διετήρουν ἀδελφικὰς σχέσεις πρὸς ἀλλήλας καὶ πρὸς τὰς νέας ἰδρυομέ-

νας Ἐκκλησίας, τηροῦσαι τὴν ἐνότητα τῆς πίστεως ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς ἀγάπης.

14) *Διωγμοὶ τῶν Χριστιανῶν ἐπὶ τῶν αὐτοκρατόρων.
Μάρτυρες τῆς νέας Θρησκείας. Ὁ ἅγιος Δη-
μήτριος· ὁ ἅγιος Λεώργιος.*

Εἶδομεν ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι ὀλίγον χρόνον μετὰ τὴν ἴδρυσιν τῆς Ἐκκλησίας ἤρχισαν νὰ καταδιώκουν τοὺς Χριστιανούς. Ἀλλὰ πολὺ ἀγριωτέρους διωγμοὺς ὑπέστησαν οἱ Χριστιανοὶ ἐκ μέρους τῶν ἐθνικῶν, ὡς ἐλέγοντο οἱ εἰδωλολάτραι. Ἀπὸ τοῦ Νέρωνος (67 μ. Χ.) μέχρι τοῦ Μ. Κωνσταντίνου (313 μ. Χ.), ἐκτὸς μικρῶν διαλειμμάτων εἰρήνης, οἱ Χριστιανοὶ ἐξωρίζοντο, ἐφυλακίζοντο καὶ ἀπέθνησκον μαρτυρικῶς, ὡς κοινοὶ κακοῦργοι.

Οἱ λόγοι τῶν κατὰ τῶν Χριστιανῶν τούτων διωγμῶν ἦσαν ποικίλοι. Οἱ αὐτοκράτορες δὲν ἠδύναντο νὰ βλέπουν μὲ καλὸν ὄμμα τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν, διότι, ἐνῶ οὗτοι διέθετον κατὰ βούλησιν τὴν ζωὴν τῶν ὑπηκόων των, ὁ Χριστιανισμὸς διεκήρυττεν ἰσότητα μεταξὺ αὐτοκράτορος καὶ δούλου, τὴν ζωὴν τοῦ ὁποίου μόνον ὁ Θεὸς ἐξουσιάζει· ἐνῶ ἡ εἰκὼν τοῦ αὐτοκράτορος ἐτιμᾶτο μὲ θείας τιμᾶς καὶ αὐτὸς ὁ αὐτοκράτωρ μετὰ θάνατον ἐθεοποιεῖτο, ὁ Χριστιανισμὸς, κηρύττων τὴν λατρείαν μόνον τοῦ ἐνὸς Θεοῦ, ἀπαγορεύει πᾶσαν τοιαύτην ἀνθρωπολατρείαν· ἡ ὑπακοὴ εἰς τὴν πολιτείαν ἦτο ἡ πρώτη ἀρετὴ τοῦ ῥωμαίου πολίτου, ἡ ὑπακοὴ εἰς τὸν θεῖον νόμον ἦτο τὸ πρῶτον καθῆκον τοῦ Χριστιαν-

νοῦ. Διὰ πάντα ταῦτα ἡ χριστιανικὴ Θρησκεία ἐθεωρεῖτο ὡς ἀντιστρατευομένη πρὸς τὰ συμφέροντα τῆς πολιτείας καὶ τῶν αὐτοκρατόρων. Οἱ ἱερεῖς, οἱ ἀγαλαματοποιοί, οἱ ἀναθηματοποιοὶ ἐζημιούνητο χρηματικῶς διὰ τῆς ἐπικρατήσεως τῆς νέας Θρησκείας. Οἱ φιλόσοφοι ἔτρεφον περιφρόνησιν πρὸς Θρησκείαν ἔχουσαν τὴν ἀρχὴν ἐκ χώρας ἀσήμου, τῆς Παλαιστίνης. Ὁ λαὸς διέκειτο δυσμενῶς πρὸς τὸν Χριστιανισμόν, τὸ μὲν ἐκ φυσικῆς ἐμμονῆς καὶ ἀγάπης εἰς τὴν θρησκείαν τῶν πατέρων του, τὸ δὲ ἐξ εὐπιστίας, πιστεύων εἰς τὰς κατὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ συκοφαντίας, καὶ ἀποδίδων τὰ συμβαίνοντα τυχὸν δυστυχήματα, ὡς πυρκαϊᾶς, σεισμούς, πλημμύρας, λιμούς, ἐκρήξεις ἠφαιστειῶν, εἰς τὴν ὀργὴν τῶν θεῶν κατὰ τῆς κοινωνίας, ἡ ὁποία ἠνείχετο τοὺς χριστιανούς.

Ὁ πρῶτος διωγμὸς συνέβη ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Νέρωνος· εἰς τὴν Ρώμην ἐγινε μεγάλη πυρκαϊᾶ, ἡ ὁποία ἀπεδόθη ὑπὸ τοῦ λαοῦ εἰς τὸν αἰμοχαρῆ αὐτοκράτορα· οὗτος θέλων ν' ἀπομακρύνῃ ἀφ' ἑαυτοῦ πᾶσαν ὑποψίαν ἀπέδωκε τὴν εὐθύνην τῆς πυρκαϊᾶς εἰς τοὺς Χριστιανούς, κατὰ τῶν ὁποίων ἐπετέθη ὁ λαὸς μετὰ λύσεως. Τὰ σώματα τῶν Χριστιανῶν περιετυλίσσοντο εἰς δέρματα ἀγρίων θηρίων καὶ ἐρρίπτοντο βορὰ εἰς τοὺς κύνες, ἢ ἀφοῦ ἠλείφοντο μὲ πίσσαν, ἀνηρτῶντο εἰς δοκοὺς καὶ ἠνάπτοντο διὰ νὰ φωτίζουσιν ὡς ἔνσαρκοι λαμπάδες τοὺς κήπους τῆς Ρώμης. Τότε ἐμαρτύρησαν εἰς Ρώμην οἱ κορυφαῖοι τῶν ἀποστόλων Πέτρος καὶ Παῦλος (67 μ.Χ.). Ἐπὶ Δομιτιανοῦ (82—96) ἡ προσέλευσις εἰς τὸν Χριστιανισμόν ἐχαρακτηρίζετο ὡς ἔγκλημα ἀθεΐας, πλεῖστοι δὲ

ἔξωρίσθησαν, ἐβασανίσθησαν καὶ ἐθανατώθησαν. Καὶ ἐπὶ Τραϊανοῦ (98—117) κατεδιώχθησαν πάλιν οἱ Χριστιανοί, θεωρούμενοι ὡς μέλη ὀπηγορευμένης ἐταιρείας· μεταξὺ ἄλλων ἐμαρτύρησεν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ ὁ ἐπίσκοπος Ἱεροσολύμων Συμεών, ὁ τελευταῖος ἐπιζῶν συγγενῆς τοῦ Σωτῆρος, εἰς ἡλικίαν 126 ἐτῶν· καὶ ὁ γέρον ἐπίσκοπος Ἀντιοχείας Ἰγνάτιος ἐστάλη σιδηροδέσμιος εἰς Ῥώμην καὶ ἐρρίφθη εἰς τὰ θηρία. Ἐπὶ Ἀντωνίου τοῦ εὐσεβοῦς (138—161) ἐμαρτύρησεν ἐπὶ πυρᾶς ἐν Σμύρνῃ ὁ τελευταῖος μαθητῆς τῶν ἀποστόλων, ὁ γέρον ἐπίσκοπος Σμύρνης Πολύκαρπος, διότι δὲν ἐδέχθη ν' ἀπαρνηθῆ τὴν πίστην του εἰς τὸν Σωτῆρα, τὸν ὁποῖον ἐπὶ 36 ἔτη πιστῶς ὑπερέτησε. Διωγμοὶ σφοδροὶ συνέβησαν κατὰ τῶν Χριστιανῶν καὶ ἐπὶ τῶν αὐτοκρατόρων Μύρκου Αὐρηλίου (161—181), Σεπτιμίου Σεύηρου (193—212), καὶ ἰδίᾳ ἐπὶ Δεκίου (240—251), ὁ ὁποῖος διέταξεν ἐφαρμογὴν φοβερῶν βασάνων κατὰ τῶν ἀρνούμενων νὰ θύσουν εἰς τὰ εἰδῶλα, ὅτε πλεῖστοι ἐπίσκοποι ἔπεσον θύματα. Μετὰ τοὺς διωγμοὺς ἐπὶ Γάλλου καὶ Οὐαλεριανοῦ, ἐπὶ 43 ἔτη ἀπῆλυσαν οἱ Χριστιανοὶ εἰρήνης (268—303). Ἀλλὰ τὴν εἰρήνην ταύτην διεδέχθη φοβερὰ θύελλα, ἥτοι ὁ σφοδρότερος πάντων τῶν προηγουμένων διωγμῶν, ὁ ἐπὶ Διοκλητιανοῦ (284—305). Οὗτος ἀπὸ τοῦ 303 ἐξέδωκε σειρὰν διαταγμάτων, διὰ τῶν ὁποίων σφοδρῶς κατεδίκασε τοὺς Χριστιανούς, καὶ ὑπέβαλλε ποινὴν θανάτου εἰς τοὺς ἀρνούμενους νὰ θύσουν εἰς τὰ εἰδῶλα. Κατὰ τὸν διωγμὸν τοῦτον ἐμαρτύρησαν πλεῖστοι, μεταξὺ τῶν ὁποίων

καὶ ὁ ἅγιος Γεώργιος ὁ τροπαιοφόρος καὶ ὁ ἅγιος Δημήτριος ὁ μυροβλήτης.

Ὁ μεγαλομάρτυς καὶ τροπαιοφόρος Γεώργιος ἐγεννήθη εἰς τὴν Καισάρειαν τῆς Καππαδοκίας, κατήγετο ἐκ γονέων εὐγενῶν καὶ πλουσίων, καὶ νέος ἔτι ὢν κατέιχεν ἀνώτερα στρατιωτικὰ ἀξιώματα. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς του διένειμε τὰ χρήματά του εἰς τοὺς πτωχοὺς καὶ ἠλευθέρωσεν ὅλους τοὺς δούλους του. Ἐπειδὴ προσηλύτισε πολλοὺς εἰς τὸν Χριστιανισμόν, μεταξὺ τῶν ὁποίων, κατὰ τὴν παράδοσιν, καὶ συγγενεῖς τοῦ αὐτοκράτορος Διοκλητιανοῦ, μετὰ πολλὰ μαρτύρια ἀπεκεφαλίσθη κατὰ διαταγὴν τούτου (304). Ἡ Ἐκκλησία ἡμῶν τιμᾷ τὴν μνήμην τοῦ ἁγίου Γεωργίου κατὰ τὴν 23^{ην} Ἀπριλίου, τὸ δ' Ἀπολυτίκιον τῆς ἑορτῆς ἔχει οὕτως: «Ὡς τῶν αἰχμαλώτων ἐλευθερωτῆς καὶ τῶν πτωχῶν ὑπερασπιστῆς, ἀσθενούντων ἰατρός, βασιλέων ὑπέρμαχος, τροπαιοφόρε μεγαλομάρτυς Γεώργιε, πρέσβευε Χριστῷ τῷ Θεῷ σωθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν». Ἐν τῷ τροπαρίῳ τούτῳ καλεῖται ὁ ἅγιος ἐλευθερωτῆς τῶν αἰχμαλώτων, ἐπειδὴ ἠλευθέρωσε τοὺς δούλους του, ὑπερασπιστῆς τῶν πτωχῶν, διότι εἰς αὐτοὺς διένειμε τὴν περιουσίαν του ἰατρός ἀσθενούντων, διότι πολλοὺς ἀσθενεῖς ἐθεράπευσε ἑσθέρως ὑπέρμαχος, διότι ἐθριάμβευσε πολεμῶν κατὰ τῶν ἐχθρῶν τοῦ κράτους, διὸ καὶ τροπαιοφόρος λέγεται, δηλαδὴ νικητῆς. Ὡστε τὸ ἀπολυτίκιον δύναται νὰ ἐξηγηθῇ οὕτω: Σὺ, ὦ νικητῆ, μεγαλομάρτυς Γεώργιε, ὁ ὁποῖος ἠλευθέρωσε τοὺς αἰχμαλώτους, ἐβοήθησες τοὺς πτωχοὺς, ἐθεράπευσες

ἀσθενεῖς, ἐπολέμησες ὑπὲρ τῶν βασιλέων κατὰ τῶν ἐχθρῶν, μεσίτετε δι' ἡμᾶς πρὸς τὸν Χριστὸν καὶ Θεὸν μας διὰ νὰ σωθοῦν αἱ ψυχαὶ μας.

Ὁ μεγαλομάρτυς καὶ μυροβλήτης Δημήτριος ἐγεννήθη ἐν Θεσσαλονίκῃ, ἐπίσης ἐξ εὐγενῶν γονέων, καὶ ἔλαβεν ὑψηλὰ ἀξιώματα εἰς τὴν πολιτείαν. Ἐπειδὴ ὁμοῦ προσῆλθεν εἰς τὸν Χριστιανισμόν, ἐρρίφθη εἰς τὰς φυλακάς, ἔνθα ὁ ἅγιος παρηρσία ἐκήρυττε τὸ εὐαγγέλιον εἰς τοὺς ἐπισκεπτομένους αὐτόν. Μεταξὺ ἄλλων ἦλθε πρὸς αὐτόν καὶ Νέστορ τις, ὁ ὁποῖος ἐζήτησε τὴν εὐλογίαν τοῦ ἁγίου, προκειμένου νὰ παλαίῃ εἰς τὸ στάδιον πρὸς τὸν εἰδωλολάτρην γίγαντα Λυαῖον· ἐπειδὴ δ' ὁ Νέστορ ἐνίκησε καὶ ἐφόνευσε τὸν Λυαῖον εἰς τὸ στάδιον ἀπεδόθη ἡ νίκη εἰς τὰς εὐχὰς τοῦ ἁγίου, καί, κατὰ διαταγὴν τοῦ αὐτοκράτορος Μαξιμιανοῦ, ἐφονεύθη ἐν τῇ φυλακῇ (306), ἐτάφη δ' ἐν Θεσσαλονίκῃ ἔνθα σώζεται ὁ τάφος του. Ἡ ἐκκλησία ἡμῶν τιμᾷ τὴν μνήμην τοῦ ἁγίου κατὰ τὴν 29^{ην} Ὀκτωβρίου, τὸ δὲ ἀπολυτίκιον τῆς ἑορτῆς ἔχει οὕτω: «Μέγαν εὗρατο ἐν τοῖς κινδύνοις σὲ ὑπέρμαχον ἢ οἰκουμένην, ἀθλοφόρε, τὰ ἔθνη τροπούμενον. Ὡς οὖν Λυαίου καθεῖλες τὴν ἔπαρσιν, ἐν τῷ σταδίῳ θαρρύνας τὸν Νέστορα, οὕτως ἅγιε, Χριστὸν τὸν Θεὸν ἰκέτετε δωρήσασθαι ἡμῖν τὸ μέγα ἔλεος». Δηλαδή: Σέ, ὦ ἀθλοφόρε, ἦτοι νικητά, ἅγιε Δημήτριε, εὗρεν ὁ κόσμος μέγαν προστάτην εἰς τοὺς κινδύνους, σέ, ὁ ὁποῖος ἐνίκησες τοὺς εἰδωλολάτρας (κηρύττων τὸν Χριστιανισμόν). Ὅπως λοιπὸν ἐταπείνωσες τὴν ἀλαζονείαν τοῦ Λυαίου, ὅτε ἐνεθάρρυνες εἰς τὸ στάδιον τὸν Νέστορα, τοιοῦτοτρόπως, ἅγιε παρακάλει τὸν Χριστὸν τὸν Θεὸν μας νὰ χαρίσῃ τὸ μέγα ἔλεός του.

15) Ὁ μέγας Κωνσταντῖνος προστάτης τῆς νέας
Θρησκείας· τὸ λάβαρον· ὁ τίμιος σταυρὸς καὶ ἡ
ἁγία Ἑλένη· ὁ ναὸς τῆς Ἀναστάσεως.

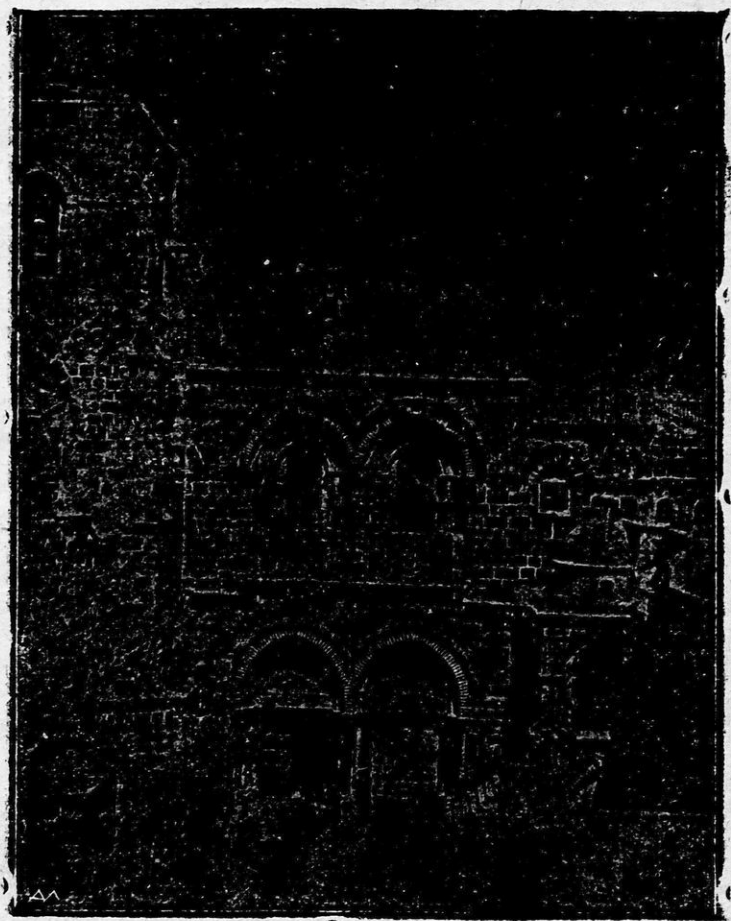
Τέλος εἰς τοὺς φοβεροὺς κατὰ τῶν χριστιανῶν διωγ-
μοὺς ἔθεσε τέρμα ὁ μέγας Κωνσταντῖνος, ἀναγορευθεὶς
Καῖσαρ εἰς τὴν Δύσιν ἀπὸ τοῦ 306, ὁ ὁποῖος εἶχε κληρο-
νομήσει εὐσέβειαν τινα παρὰ τοῦ ἡπίου πατρὸς του Κων-
σταντίου Χλωροῦ καὶ εἶχεν ἐννοήσει ὅτι ὁ Χριστιανισμὸς
ἦτο ἡ Θρησκεία τοῦ μέλλοντος. Κατὰ τὸ 312 ὁ μέγας
Κωνσταντῖνος πολεμῶν πρὸς τὸν Αὐγουστιν Μαξέντιον
εἶδεν ἐν τῷ οὐρανῷ ἄνωθεν τοῦ ἡλίου τὸ φωτεινὸν
σημεῖον τοῦ σταυροῦ καὶ τὰς λέξεις «ἐν τούτῳ νίκα», τὴν
ἰδίαν δὲ νύκτα εἶδεν ἐν ὀνειρῷ μετὰ τοῦ φανέντος οὐρα-
νίου σημείου τὸν Χριστόν, ὁ ὁποῖος παρήγγειλεν εἰς
αὐτὸν νὰ κατασκευάσῃ τὴν σημαίαν τοῦ σταυροῦ, ὡς
ὄπλον κατὰ τῶν ἐχθρῶν. Ὁ μέγας Κωνσταντῖνος ὑπή-
κουσε καὶ κατασκεύασε ταύτην, ἔθηκε δ' ἐπ' αὐτῆς, ἐκτὸς
τοῦ σταυροῦ, καὶ τὸ μονόγραμμα τοῦ ὀνόματος τοῦ
Χριστοῦ, ὀνομάζεται δ' ἡ σημαία αὕτη λάβαρον.

Ὁρμήσας τότε κατὰ τοῦ Μαξεντίου ἐνίκησεν αὐτόν,
καὶ ἐπειδὴ ἀπέδωκε τὴν νίκην εἰς τὴν βοήθειαν τοῦ Χρι-
στοῦ, ἐκήρυξε μετὰ τοῦ συνάρχοντός του ἐν τῷ ἀνατο-
λικῷ κράτει, τοῦ Λικινίου, τὴν ἐλευθέραν ἐξάσκησιν τῆς
χρηστιανικῆς Θρησκείας (313) καὶ παρεχώρισε διάφορα
προνόμια εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. Ἐπειδὴ ὁμοῦς ὁ Λικίνιος
ἤρρισε πάλιν νὰ ὑποστηρίξῃ τὴν ἐθνικὴν Θρησκείαν.
Ἐξερράγη ταχέως πόλεμος μεταξὺ τῶν δύο συναρχόντων·

ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Κωνσταντίνου ἐνίκησεν ὁ Χριστιανισμός. Ὁ μέγας Κωνσταντῖνος, γενόμενος αὐτοκράτωρ, ὑπεστήριξε θερμῶς τὸν Χριστιανισμόν, χωρὶς ὁμῶς καὶ γὰρ καταδιώξῃ τὴν ἐθνικὴν Θρησκείαν, Τὸ 330 μετέφερε τὴν ἔδραν τοῦ κράτους ἀπὸ Ῥώμης εἰς Βυζάντιον, τὸ ὁποῖον μετονομασθὲν ἔκτοτε Κωνσταντινούπολις, ἔγινεν ἡ πρωτεύουσα τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ὁ μέγας Κωνσταντῖνος ὀλίγον πρὸ τοῦ θανάτου του ἐβαπτίσθη, τὴν δὲ 21ην Μαΐου 337 ἀπέθανεν εἰς Νικομήδειαν, καὶ τὸ σῶμά του μεταφερθὲν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐτάφη εἰς τὸν ναὸν τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων, τὸν ὁποῖον αὐτὸς εἶχεν ἰδρύσει.

Ὁ μέγας Κωνσταντῖνος, θέσας τέρμα εἰς τοὺς διωγμούς, καὶ ἐπιτρέψας τὴν ἐλευθέραν ἐξάσκησιν τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἀνεδείχθη μέγας προστάτης τῆς Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία τιμᾷ τοῦτον ὡς ἅγιον ἰσαπόστολον.

Ὁ μέγας Κωνσταντῖνος ἔδειξε μεταξὺ τῶν ἄλλων τὴν ἀγάπην του εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἰδρύσας εἰς διαφόρους μεγαλουπόλεις τῆς Ἀνατολῆς μεγαλοπρεπεῖς ναοὺς, ὡς τὸν ναὸν τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας καὶ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἐπιμελεῖα τῆς μητρὸς του, τῆς ἁγίας Ἑλένης, τὸν ναὸν τῆς Ἀναστάσεως ἐπὶ τοῦ ἁγίου Τάφου ἐν Ἱεροσολύμοις, ὁ ὁποῖος σήμερον εἶναι τὸ ἱερὸν προσκύνημα τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου. Ἐντὸς τοῦ ναοῦ τούτου πανηγυρικῶς ἀνυψώθη πρὸς προσκύνησιν ὁ τίμιος σταυρός, ὁ ὁποῖος εὑρέθη παρὰ τὸν τάφον τοῦ Σωτῆρος. Κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου καὶ τῆς ἁγίας του μητρὸς Ἑλένης (21

Ἐξωτερικὴ πρόσοψις τοῦ ἐν Ἱεροσολύμοις ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως

Μαίτου) ψάλλεται τὸ ἐξῆς Ἀπολυτίκιον: «Τοῦ Σταυροῦ σου τὸν τύπον ἐν οὐρανῷ θεασάμενος καὶ ὡς ὁ Παῦλος τὴν κλησιν οὐκ ἐξ ἀνθρώπων δεξάμενος ὁ ἐν βασιλεῦσιν ἀπόστολός σου, Κύριε πασιλεύουσαν πόλιν τῇ χειρί σου παρέθετο· ἦν περίσῳζε διὰ παντὸς ἐν εἰρήνῃ, πρεσβείαις τῆς Θεοτόκου, μόνε φιλόανθρωπε». Δηλαδή: Κύριε, ὁ Κωνσταντῖνος ὁ ὁποῖος εἶδεν εἰς τὸν οὐρανὸν τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ σου καὶ δὲν ἐκκλήθη εἰς τὸν Χριστιανισμὸν ὑπ' ἀνθρώπων, ἀλλ' ὑπὸ Σοῦ τοῦ ἰδίου, ὅπως ἄλλοτε ὁ Παῦλος, παρέδωκεν εἰς τὴν ἐξουσίαν σου (προστατεύσας τὸν Χριστιανισμὸν) τὴν βασιλεύουσαν πόλιν (δηλ. τὴν Κωνσταντινούπολιν) σῶζε ταύτην, ὦ Χριστέ, μόνε φιλόανθρωπε, πάντοτε ἐν εἰρήνῃ, μὲ τὴν μεσιτείαν τῆς Θεοτόκου.

16) Ὁ Ἄρειος καὶ ἡ πρώτη οἰκουμενικὴ σύνοδος.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου, πρεσβύτερός τις ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, ὁ Ἄρειος, παρανοήσας τὴν Ἀγίαν Γραφήν, ἐδίδασκεν ὅτι ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς δὲν εἶναι Θεός, ὡς ὁ Πατήρ, ἀλλ' ὅτι εἶναι κτίσμα, ὡς καὶ οἱ λοιποὶ ἄνθρωποι, τὸ πρῶτον ὁμοῦ καὶ τελειότερον πάντων τῶν κτισμάτων. Ὁ ἐπίσκοπος Ἀλεξανδρείας Ἀλέξανδρος, ἀφοῦ πρῶτον ματαίως ἐζήτησε νὰ πείσῃ τὸν Ἄρειον περὶ τῆς πλάνης του, κατεδίκασε τὴν γνώμην του καὶ διὰ συνόδου. Ἐπειδὴ ὁμοῦ ὁ Ἄρειος εἶχε πολλοὺς ὁπαδοὺς, ἡ ἔρις δὲν κατέπαυσεν. Ἀφοῦ ὁ αὐτοκράτωρ Κωνσταντῖνος ἄνευ ἐπιτυχίας ἀπεπειράθη νὰ κατασιγάσῃ τὴν ἔριν, φροντίζων

περὶ τῆς ἐνότητος καὶ τῆς ὁμοιοῦσας τῆς Ἐκκλησίας, συνεκάλεσεν εἰς σύνοδον τοὺς ἐπισκόπους τοῦ κράτους εἰς Νίκαιαν τῆς Βιθυνίας διὰ νὰ ἀποφασίσουν περὶ τοῦ ζητήματος. Εἰς τὴν σύνοδον ἐκείνην παρέστησαν διὰ πρώτην φορὰν ἐπίσκοποι ἐξ ὅλης τῆς οἰκουμένης, διὰ τοῦτο ἢ ἐν Νικαίᾳ αὕτη σύνοδος λέγεται πρώτη οἰκουμενικὴ σύνοδος (οἰκουμενικαὶ σύνοδοι συνεκροτήθησαν ἐν ὄλῳ ἑπτά).

Κατὰ τὴν σύνοδον ταύτην (325) ὁ αὐτοκράτωρ ὠμίλησεν ἐν πρώτοις πρὸς τοὺς συναθροισθέντας κληρικούς περὶ ὁμοιοῦσας. Μετὰ συζήτησιν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἰδίως διεκρίθη ὁ νεαρὸς διάκονος τοῦ ἐπισκόπου Ἀλεξανδρείας, ὁ Ἀθανάσιος, ἢ γνώμη τοῦ Ἀρείου ἀπεκηρύχθη, ὁ Ἄρειος κατεδικάσθη ὡς αἰρετικὸς, ὅπως λέγονται οἱ διαφωνοῦντες εἰς τὰ δόγματα, ἦτοι τὰς ἀληθείας τῆς Ἐκκλησίας, καὶ ἐξωρίσθη, ὡς καὶ τινες ἐπίσκοποι ἐκ τῶν ὁπαδῶν του. Ὑπεγράφη δὲ ἐκθεσις πίστεως διὰ τῆς ὁποίας ἐδιδάσκετο ὅτι ὁ Υἱὸς εἶναι τέλειος Θεός, ὡς ὁ Πατήρ, ὁμοούσιος, ἦτοι ἐντελῶς τῆς αὐτῆς οὐσίας πρὸς αὐτόν. Οὕτως ἐθριάμβευσεν ἡ διδασκαλία τοῦ εὐαγγελίου.

Ἡ ἐν Νικαίᾳ οἰκουμενικὴ σύνοδος ἠσχολήθη καὶ περὶ ἄλλα τινὰ ζητήματα, μεταξὺ δ' ἄλλων καθώρισε πότε νὰ ἐορτάζεται ἡ ἐορτὴ τοῦ Πάσχα, ὥστε νὰ λείψουν αἱ διαφωνίαι μεταξὺ τῶν χριστιανῶν ὡς πρὸς τοῦτο. Ἐκτοτε δὲ ἐορτάζεται τὸ Πάσχα τὴν πρώτην Κυριακὴν μετὰ τὴν πανσέληνον, ἢ ὁποία φαίνεται μετὰ τὴν 21ην Μαρτίου, ὅτε κατὰ 325 μ. Χ. ἦτο ἡ ἡμέρα τῆς ἑαρινῆς ἰσημερίας.

Ἐπειδὴ ὁμοῦς ὁ ἀρειανισμὸς ἐξηκολούθει καὶ μετὰ τὴν ἐν Νικαίᾳ σύνοδον, ἀνεφάνη δὲ προσέτι καὶ νέος αἰρετικὸς, ὁ Μακεδόνιος, ὁ ὁποῖος ἠρνεῖτο τὴν θεότητα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, συνεκλήθη ἡ δευτέρα οἰκουμένη συνόδος ἐν Κωνσταντινουπόλει, τὸ 381, ἡ ὁποία ἐπεκύρωσε καὶ ἀνέπτυξε τὴν ἔκθεσιν τῆς πίστεως τῆς Νικαίας, ἔδωκε δ' εἰς ταύτην τὴν μορφήν, τὴν ὁποίαν ἔχει μέχρι σήμερον [«Πιστεύω εἰς ἓνα Θεόν»]. Λέγεται δι' ἡ ἔκθεσις αὕτη τῆς πίστεως καὶ σύμβουλον τῆς πίστεως, ὄντι εἶναι τὸ σύμβολον, τὸ σημεῖον, διὰ τοῦ ὁποίου διακρίνονται οἱ ὀρθόδοξοι τῶν μὴ ὀρθοδόξων.

17) Ὁ Μέγας Ἀθανάσιος.

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου ἀνεφάνησαν εἰς τῆς Ἐκκλησίαν οἱ μεγάλοι τῆς διδασκαλίας καὶ συγγραφῆς, οἱ ὁποῖοι ὑπεστήριξαν τὴν Ὀρθοδοξίαν ἐναντίον τῶν διαφόρων αἰρέσεων καὶ τῶν πολεμίων τοῦ Χριστιανισμοῦ. Τοὺς περιφημοτέρους τῶν ἐκκλησιαστικῶν τούτων συγγραφέων, οἱ ὁποῖοι πιστῶς ἠκολούθησαν τὴν διδασκαλίαν τῆς Ἐκκλησίας, ὀνομάζομεν χάριν τιμῆς Πατέρας τῆς Ἐκκλησίας.

Μεταξὺ τῶν Πατέρων τούτων ἰδιάζουσιν κατέχει θέσιν ὁ Μέγας Ἀθανάσιος, ὁ ὁποῖος καὶ τὴν ἐν Νικαίᾳ σύνοδον, ἀρχιδιάκονος ὢν, νεαρῶτατος δὲ τὴν ἡλικίαν, ἀνεδείχθη ὁ πρόμαχος τῆς Ὀρθοδοξίας, πολεμήσας διὰ σοβαρωτάτων ἐπιχειρημάτων τὸν Ἀρειανισμόν. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἐπισκόπου Ἀλεξανδρείας Ἀλεξάνδρου

ἐγένετο αὐτὸς ἐπίσκοπος, διατελέσας τοιοῦτος ἐπὶ 45 ὀλόκληρα ἔτη. Διὰ τὸν ζῆλον του ὁμῶς πρὸς τὴν Ὁρθοδοξίαν, ὅτε ἡ πολιτεία αὐτοκρατόρων τινῶν ἦτο εὐνοϊκὴ πρὸς τὸν Ἀρειανισμόν, δεκάκις ἐξωρίσθη καὶ ἐπὶ εἴκοσιν ἔτη ἔμεινεν ἐξόριστος, κινδυνεύσας πολλάκις νὰ χάσῃ καὶ αὐτὴν τὴν ζωὴν του. Ὁ Μέγας Ἀθανάσιος ἔγραψε πλεῖστα συγγράμματα, ἰδίως δὲ κατὰ τοῦ Ἀρειανισμοῦ. Ἀπέθανε τὸ 373. Ἡ Ἐκκλησία ἡμῶν πανηγυρίζει τὴν μνήμην τοῦ προμάχου τούτου τῆς Ὁρθοδίας τὴν 18ην Ἰανουαρίου. Τὴν δὲ 2αν Μαΐου, ὅτε ἐορτάζεται ἡ ἀνακομιδὴ τοῦ λειψάνου του, ψάλλεται τὸ ἑξῆς Ἀπολυτίκιον: «Στυλὸς γέγονας ὀρθοδοξίας, θείοις δόγμασιν ὑποστηρίζων τὴν Ἐκκλησίαν, Ἱεράρχα Ἀθανάσιε· τῷ γὰρ Πατρὶ τὸν Υἱὸν ὁμοούσιον ἀνακηρύξας κατήσχυνας Ἄρειον· Πάτερ ὄσιε, Χριστὸν τὸν Θεὸν ἰκέτευε, δωρησασθαι ἡμῖν τὸ μέγα ἔλεος». Δηλαδή: Σύ, ὦ ἱεράρχα Ἀθανάσιε, ἔγινες στῦλος, ἦτοι ὑπέρμαχος τῆς Ὁρθοδοξίας, ὑποστηρίζων τὴν Ἐκκλησίαν μὲ τὰ θεῖα δόγματα διότι μὲ τὴν ἀνακήρυξιν τοῦ Υἱοῦ ὡς ὁμοουσίου τοῦ Πατρὸς, ἐνίκησας τὸν Ἄρειον (ὁ ὁποῖος ὑπεστήριξε τὸ ἐναντίον). Ὅσιε πάτερ, παρακάλει τὸν Θεόν μας Χριστὸν νὰ μᾶς χάρισῃ τὸ μέγα ἔλεός του.

18) Ὁ Ἰουλιανὸς πολέμιος τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Οἱ διάδοχοι τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου, ἀκολουθοῦντες τὴν πολιτικὴν ἐκείνου, ἔδειξαν εὐνοίαν πρὸς τὸν Χριστιανισμόν. Μοναδικὴν ἐξαίρεσιν ἀπετέλεσεν ὁ

Ἰουλιανός (361—363), ὁ ὁποῖος δὲν ἠνύθει τὸν Χριστιανισμόν, ἀλλὰ τοῦναντίον ἔτρεφεν θερμὴν ἀγάπην πρὸς τὸν ἀρχαῖον ἐθνικὸν κόσμον καὶ τὴν Ἑθνικὴν Θρησκείαν. Καὶ αὐτὸς μὲν κατεδίωξε τοὺς Χριστιανούς, καίτοι ὁ ἐθνικὸς ὄχλος ἐνιαχοῦ παρεξέτραπεν εἰς διωγμούς, ἀλλ' ὑποστηρίζων ὄλους τοὺς αἰρετικούς, διέσχισε τὴν Ἐκκλησίαν, ἀπηγόρευσε εἰς τοὺς Χριστιανούς τὰς κλασικὰς σπουδὰς, ἐξήτει δὲ νὰ δώσῃ νέαν ζωὴν εἰς τὴν ἐθνικὴν Θρησκείαν, διὰ τῆς εἰσαγωγῆς ἐθνικῶν ἰδεῶν καὶ ἔργων· τοιοῦτοτρόπως εἰσήγαγε τὸ κήρυγμα καὶ τὸ ἄσμα εἰς τὴν λατρείαν, ἵδρυσεν φιλανθρωπικὰ καταστήματα καὶ ἐφρόντισε περὶ ἠθικῆς βελτιώσεως τοῦ ἐθνικοῦ κλήρου. Αἱ προσπάθειαι τοῦ Ἰουλιανοῦ, ὁ ὁποῖος ἐκλήθη παραβάτης ἢ ἀποστάτης ἐπειδὴ ἀπεμακρύνθη τῆς πίστεως τῶν πατέρων του, ἦσαν αἱ τελευταῖαι ἀπόπειραι τοῦ ἐκπνέοντος ἐθνισμοῦ. Τοῦτο συνησθάνθη καὶ ὁ ἴδιος, λέγεται δὲ ὅτι ἐνῶ ἀπέθνησκε, πολεμῶν ἡρωϊκῶς πρὸς τοὺς Πέρσας, ἀνεφώνησε : «Νενίκηκας, Γαλιλαῖε !»

19) Ὁ Μέγας Βασίλειος.

Μεταξὺ τῶν μεγάλων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας καταλέγεται καὶ ὁ μέγας Βασίλειος, γεννηθεὶς ἐν Καισαρείᾳ τῆς Καππαδοκίας, καὶ ἀκμάσας κατὰ τὸν τέταρτον αἰῶνα. Ἡ μήτηρ του Ἐμμέλεια καὶ ἡ μάμμη του Μακρίνη, διὰ τῆς εὐσεβείας καὶ ἀρετῆς αὐτῶν συνετέλεσαν τὰ μέγιστα εἰς διαμόρφωσιν τοῦ ἡθους του. Ἐσπούδασεν ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἐν τῇ φιλοσοφικῇ σχολῇ

τῶν Ἀθηναίων, ἔνθα συνεδέθη ἀδελφικῶς μετὰ τοῦ συσπουδαστοῦ του Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ. Κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ἐσπούδαζε τότε ἐν Ἀθήναις καὶ ὁ Ἰουλιανὸς ὁ παραβάτης. Ὁ μέγας Βασίλειος, μετὰ τὸ πέρας τῶν σπουδῶν του, ἐγένετο ἐπ' ὀλίγον διδάσκαλος τῆς ρητορικῆς εἰς τὴν πατρίδα του, διέτριψε δὲ ὕστερον εἰς τὴν ἔρημον, προσευχόμενος καὶ μελετῶν, τέλος ἔγινε πρεσβύτερος, κατόπιν δ' ἐπίσκοπος εἰς τὴν ἰδίαν του πατρίδα.

Ὁ Βασίλειος ὡς ἐπίσκοπος ἀνεδείχθη ἀληθῶς μέγας, ὑπόδειγμα ἀγάπης πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὸν πλησίον, πραότατος μὲν ἀφ' ἑνός, ἀλλ' ἀκλόνητος ἀφ' ἑτέρου, διὰ τὰς περιστάσεις ἀπήτουν τοῦτο. Αὐτοκράτωρ ἦτο τότε ὁ Οὐάλης, ὁ ὁποῖος εὐνοῶν τὸν Ἀρειανισμόν, ἔστειλε τὸν ἐπίτροπόν του Μόδεστον πρὸς διαφόρους ἐπισκόπους διὰ νὰ πείσῃ αὐτοὺς μὲ ὑποσχέσεις καὶ μὲ ἀπειλᾶς, νὰ γείνουν Ἀρειανοί. Πολλοὶ ἐπίσκοποι ὑπεχώρουν, ὅτε ὁμως ὁ Μόδεστος παρουσιάσθη πρὸ τοῦ Βασιλείου καὶ ἐζήτησε παρ' αὐτοῦ νὰ ὑποκύψῃ εἰς τὴν βασιλικὴν ἐπιθυμίαν, εὗρε τὸν Βασίλειον ἀκλόνητον. Ὁ Μόδεστος τότε ἠπέλιπεν αὐτὸν δι' ἔξορίας, μαρτυρίων καὶ θανάτου, ἀλλ' ὁ Βασίλειος, πλήρης θάρρους καὶ ἀξιοπρεπείας ἀπήντησεν: «Ἐκ πάντων τούτων οὐδὲν φοβοῦμαι· ἀρπαγὴν τῆς περιουσίας δὲν φοβεῖται ὁ μηδὲν ἔχων. εἰμὶ ὀλίγα τινὰ παλαιὰ ἐνδύματα καὶ τινὰ βιβλία· ἔξορίαν δὲν γνωρίζω, διότι εἰς τὸν κόσμον τοῦτον εἶμαι ὡς ξένος· μαρτύρια δὲν δύνανται νὰ ἐπιβληθοῦν εἰς τὸ ἀσθενὲς τοῦτο σῶμα, τὸ ὁποῖον δύναται νὰ καταστρέψῃ ἡ πρώτη.

προσβολή, ὁ θάνατος τέλος μᾶς ἐνώνει μετὰ τοῦ Θεοῦ
καὶ πληροὶ πάσας τὰς εὐχὰς μου. Ἡμεῖς εἴμεθα πρᾶοι
καὶ ταπεινοὶ πρὸς ὅλους, οὐ μόνον πρὸς τὸν αὐτοκρά-
τορα, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸν ἐλάχιστον τῶν ἀνθρώπων· ὅταν
ὁμως πρόκειται περὶ τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ δὲν φοβού-
μεθα. Τὸ πῦρ, τὸ ξίφος, τὰ θηρία καὶ οἱ ὄνυχες οἱ σχί-
ζοντες τὰς σάρκας, εἶναι δι' ἡμᾶς μᾶλλον ἀπόλαυσις παρὰ
φόβος ἄς ἀκούσῃ ταῦτα καὶ ὁ βασιλεύς. Ἡ ἀνδρική αὐτῆς
στάσις τοῦ Βασιλείου ἐπέφερε θαυμασμόν τοῦ αὐτοκρά-
τορος, ὁ ὁποῖος ἀφῆκεν αὐτὸν πλέον ἀνενόχλητον.

Ὁ μέγας Βασίλειος φημίζεται διὰ τὴν μεγάλην του
φιλανθρωπίαν· οὐ μόνον ὅτε ἦτο νέος διένειμε τὴν περι-
ουσίαν του εἰς τοὺς πτωχοὺς, ἀλλὰ καὶ ὅτε συνέβη λοι-
μός τις εἰς Καισάρειαν, ἔτρεφε πλείστους πτωχοὺς καθ'
ἐκάστην εἰς τὴν οἰκίαν του· βραδύτερον δὲ γενόμενος
ἐπίσκοπος ἴδρυσεν καὶ συνετήρει μέγιστον πτωχοκομεῖον.

Ἄλλὰ καὶ ὡς ἐκκλησιαστικὸς συγγραφεὺς φημίζεται
ὁ μέγας Βασίλειος συγγράψας σοφώτατα συγγράμματα
ἰδίως κατὰ τοῦ Ἀρειανισμοῦ καὶ ἐρμηνευτικὰ τῆς ἁγίας
Γραφῆς. Τοῦ μεγάλου Βασιλείου σφύζεται καὶ λειτουρ-
γία, ἡ ὁποία σήμερον τελεῖται δεκάκις τοῦ ἔτους, (τὰς
πέντε πρώτας Κυριακὰς τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς, τὴν
μεγάλην Πέμπτην καὶ τὸ μέγα Σάββατον, τὴν παραμο-
νήν τῶν Χριστουγέννων καὶ τῶν Θεοφανείων καὶ κατὰ
τὴν ἑορτὴν τοῦ ἁγίου Βασιλείου). Ἡ ἐκκλησία ἡμῶν
τιμᾶ τὴν μνήμην τοῦ μεγάλου Βασιλείου († 379) κατὰ
τὴν πρώτην Ἰανουαρίου.

20) Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνός.

Ὁ ἐκ Καππαδοκίας καταγόμενος Γρηγόριος ἔλαβε τὴν πρώτην χριστιανικὴν ἀνατροφὴν παρὰ τῆς εὐσεβοῦς μητρὸς του Νόννης. Ἀφοῦ ἐσπούδασεν εἰς τὴν Καισάρειαν Ἀλεξάνδρειαν καὶ Ἀθήνας, ἔνθα συνεδέθη μετὰ τοῦ μεγάλου Βασιλείου, ἦλθε βραδύτερον εἰς τὸ ἔρημητήριον τοῦ πόντου, ὅπου διέτριβεν ὁ Βασίλειος καὶ κατέγινε μετ' αὐτοῦ εἰς βαθείας μελέτας τῆς Ἀγίας Γραφῆς καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς φιλολογίας. Μετ' ὀλίγον ἦλθεν εἰς Ναζιανζὸν καὶ ἐχειροτονήθη πρεσβύτερος παρὰ τοῦ ἐκεῖ ἐπισκόπου πατρός του, τὸν ὁποῖον ἐβοήθει εἰς τὰ ἐπισκοπικά του καθήκοντα. Ἡ φήμη τοῦ εἶχε ταχέως διαδοθῆ καὶ πολλαχοῦ ἐζήτουν αὐτὸν δι' ἐπίσκοπον, ἀλλ' αὐτὸς ἀπέφευγεν· ὅτε ὁμως οἱ ὀλίγοι ἀπομείναντες ὀρθόδοξοι ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἔνθα τότε δεινῶς κατεπιέζοντο ὑπὸ τῶν Ἀρειανῶν, προσεκάλεσαν αὐτὸν ὡς ἐκκλησιαστικὸν προϊστάμενον, ἐδέχθη τὴν πρόσκλησιν, καὶ ἐκεῖ εἰς τινα μικρὸν ναόν, εἰς τὸν ὁποῖον ἔδωκε τὸ ὄνομα τῆς ἁγίας Ἀναστασίας, ἐξεφώνησε τοὺς περιφήμους πέντε λόγους κατὰ τοῦ ἀρειανισμοῦ περὶ τῆς θεότητος τοῦ Λόγου (δηλ. τοῦ Χριστοῦ), ἐξ οὗ ἐπεκλήθη Θεολόγος. Ὅτε ὁ Θεοδοσίος ὁ Α' ἔγινεν αὐτοκράτωρ (380), ἀνεκήρυξε τὸν Γρηγόριον ἀρχιεπίσκοπον Κωνσταντινουπόλεως, καὶ τὸν κατέστησε πρόεδρον τῆς δευτέρας οἰκουμενικῆς συνόδου (381)· ἀλλὰ ταχέως ἔφυγεν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, ἔνεκα τῶν πολλῶν κατ' αὐτοῦ ἀντιδρά-

σεων τῶν ἐχθρῶν του καὶ ἐπέστρεψεν εἰς Ναζιανζόν. Τέλος ἀποσυρθεὶς εἰς ἐξοχικόν του κτῆμα ἀπέθανε τὸ ἔτος 390.

Ὁ Γρηγόριος δὲν εἶχε πολὺ ἀνεπτυγμένον τὸ διοικητικὸν χάρισμα, διεκρίθη ὁμως πολὺ ὡς ῥήτωρ καὶ ὡς συγγραφεὺς, συγγράψας πλείστους λόγους, ἐπιστολάς καὶ ποιήματα· διὰ τὴν ἔξοχον συγγραφικὴν δρᾶσίν του θεωρεῖται ὡς εἷς τῶν μεγίστων πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, ἣ ὁποία τιμᾶ τὴν μνήμην του κατὰ τὴν 25 Ἰανουαρίου.

21) Ὁ Θεοδόσιος Α΄. καταδιώκων τοὺς ἐθνικούς.

Μετὰ τὸν Ἰουλιανὸν οὐδεὶς πλέον αὐτοκράτωρ ἀπεπειράθη νὰ πολεμήσῃ τὸν Χριστιανισμόν, τούναντίον πάντες οἱ διάδοχοι τοῦ Ἰουλιανοῦ ἐκηρύχθησαν ὑπὲρ αὐτοῦ. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν οὗτοι ἠνείχοντο τὴν ἐθνικὴν Ἐρησκείαν, ἀλλὰ Θεοδόσιος ὁ Α΄ (379-395) ἤρχισε νὰ λαμβάνῃ αὐστηρὰ μέτρα κατὰ ταύτης, καὶ διὰ διατάγματος ἐχαρακτήρισεν ὡς ἔγκλημα τὴν εἰδωλολατρείαν· οἱ μοναχοὶ καὶ ὁ λαὸς κατεδίωκον μετὰ σφοδρότητος τὸν ἐθνισμόν καὶ κατέστρεφον ἐθνικούς ναοὺς καὶ ἀριστουργήματα τῆς ἐθνικῆς νέχνης. Ἐν Ἀλεξανδρείᾳ συνέβησαν αἱματηραὶ ταραχαὶ μεταξὺ Χριστιανῶν καὶ ἐθνικῶν, καὶ τότε κατὰ διαταγὴν τοῦ αὐτοκράτορος ὁ ῥωμαϊκὸς στρατὸς κατέστρεψεν ἐκ θεμελίων τῶν περιφημῶν ἐθνικῶν ναῶν τοῦ Σεράπιδος, τὸ Σεραπεῖον. Αἱ παρεκτροπαὶ αὗται κατὰ τῆς ἐθνικῆς λατρείας καὶ τῶν κειμηλίων τῆς ἐθνικῆς τέχνης εἶναι ἄξιοι κατακρίσεως, οὐ μόνον διότι κατεστράφησαν τόσα ἀριστουργήματα, οὐ μόνον διότι αἱ πεποι-

θήσεις παντός ἀνθρώπου πρέπει νὰ εἶναι σεβασταί, ἀλλὰ καὶ διότι ὁ Σωτὴρ οὐδέποτε συνέστησε τὴν διὰ τῆς βίας ἐκχριστιάνισιν, ἀλλὰ μόνον διὰ τῆς πειθοῦς· διὰ ταῦτα πολλοὶ ἐκ τῶν πατέρων τῆς Ἐκκλησίας ἀπεδοκίμαζον, ὡς ξένας πρὸς τὴν εὐαγγελικὴν διδασκαλίαν, τὰς παρεκτροπὰς ταύτας κατὰ τῆς ἐθνικῆς Θρησκείας· ἀλλ' ἐν μέσῳ τῆς μέθης ἐκ τῆς νίκης καὶ τοῦ φανατισμοῦ ἐκείνων, οἱ ὅποιοι παρώρων τὸν αὐτοκράτορα νὰ ἐξαλείψῃ διὰ τῆς βίας τὸν ἐθνισμόν, αἱ διαμαρτυραὶ αὐταὶ τῶν ὀλίγων πατέρων ἦσαν ὡς φωναὶ ἐν τῇ ἐρήμῳ. Ἐπὶ Θεοδοσίου Α' συνεκροτήθη, ὡς εἶδομεν, ἡ δευτέρα οἰκουμενικὴ σύνοδος (381) ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ὁ διωγμὸς κατὰ τῆς εἰδωλολατρείας ἐξηκολούθησε καὶ ἐπετάθη μάλιστα ἐπὶ τῶν διαδόχων τοῦ Θεοδοσίου Α'.

22) Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος.

Ὁ Ἰωάννης, ὁ ἕνεκα τῆς ἐξόχου του εὐγλωττίας ἐπονομασθεὶς Χρυσόστομος, ἐγεννήθη εἰς τὴν Ἀντιόχειαν καὶ ἀνετράφη ὑπὸ τῆς εὐσεβοῦς μητρὸς του Ἀνθούσης· Ἐσπούδασε τὴν ρητορικὴν εἰς τὴν σχολὴν τοῦ περιφήμου τότε ἐθνικοῦ ρήτορος Λιβανίου, ὁ ὁποῖος τόσον ἐξετίμησε τὸ ρητορικὸν τάλαντον τοῦ μαθητοῦ του, ὥστε ὀλίγον πρὸ τοῦ θανάτου του ἔλεγεν ὅτι αὐτὸν θὰ ἀνεγνώριζεν ὡς διάδοχόν του, ἐὰν δὲν ἦτο Χριστιανός· Ἀφοῦ ἐβαπτίσθη, ἐμαθήτευσεν εἰς τὴν θεολογικὴν σχολὴν τῆς Ἀντιοχείας, ἔνθα διεκρίθη. Χειροτονηθεὶς βραδύτερον πρεσβύτερος Ἀντιοχείας ἐφημίσθη τόσον ὡς

ρήτωρ ὥστε ἐκλήθη εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἀνεδείχθη πατριάρχης τῆς πρωτεύουσας, ἔνθα διεκρίθη ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ βίου· ἐφρόντισε διὰ τὸ κήρυγμα τοῦ εὐαγγελίου εἰς τοὺς ἔθνικους Γότθους καὶ Πέρσας, κατεπολέμησε τοὺς αἵρετικούς, περιέθαλψε τοὺς πτωχοὺς καὶ τοὺς ἀξίους προστασίας διώκησε μετ' ἀγάπης καὶ αὐστηρότητος τὸν ὑπ' αὐτὸν κληρὸν, καὶ ἐκήρυξε μετὰ παρησίας πάντοτε τὴν ἀλήθειαν, ἐνδιαφερόμενος μόνον διὰ τὴν πρόοδον καὶ ἠθικότητα τοῦ ποιμνίου, ἀδιάφορῶν ἂν δυσηρέσται πολλοὺς σημαίναντας τῶν ὁποίων ἤλεγχε τὰς παρεκτροπὰς. Ἐπειδὴ δὲ δριμέως κατεφέρετο κατὰ τῆς πολιτείας καὶ τῆς ἀσωτείας τῆς βασιλικῆς αὐλῆς καὶ τῆς Αὐτοκρατείας Εὐδοξίας ἐξωρίσθη δις· ἐνῶ ἔπορευέτο εἰς Πόντον, τὸν τόπον τῆς δευτέρας ἐξορίας του, δὲν ἀντέσχεν εἰς ταλαιπωρίας, ἀλλ' ἀπέθανε (407), δοξολογῶν τὸν Θεόν.

Ὁ Χρυσόστομος συνέγραψε πλεῖστα συγγράμματα, λόγους, ἐπιστολάς, ἐρμηνείας εἰς τὴν ἁγίαν Γραφήν καὶ διαφύρους ἄλλας πραγματείας, αὐτοῦ δὲ εἶνε ἔργον καὶ ἡ σήμερον τελουμένη ἐν ὅλῃ τῇ Ὁρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ λειτουργία. Ὁ Χρυσόστομος εἶναι ὁ μέγιστος ρήτωρ τῆς Ἐκκλησίας πάντων τῶν αἰῶνων, ἐλατρεύετο δὲ ὑπὸ τοῦ λαοῦ. Ἡ Ἐκκλησία ἡμῶν τιμᾷ τὴν μνήμην αὐτοῦ τὴν 13ην Νοεμβρίου, καὶ τὴν 27ην Ἰανουαρίου ἐορτάζεται ἡ μετὰ πομπῆς ἀνακομιδὴ τοῦ λειψάνου του εἰς Κωνσταντινούπολιν. Τὴν δὲ 30ην Ἰανουαρίου ἡ Ἐκκλησία πανηγυρίζει ἀπὸ κοινοῦ τὴν μνήμην τῶν τριῶν μεγάλων αὐτῆς Ἱεραρχῶν καὶ οἰκουμενικῶν διδασκάλων, Βασι-

μείου τυῦ μεγάλου, Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου καὶ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου. Κατὰ τὴν ἑορτὴν ταύτην ψάλλεται τὸ ἐξῆς ἀπολυτίκιον: «Τοὺς τρεῖς μεγίστους φωστῆρας τῆς τρισηλίου Θεότητος, τοὺς τὴν οἰκουμένην ἀκτίσι δογμάτων θείων πυρσεύσαντας, τοὺς μελιρρῦτους ποταμούς τῆς σοφίας, τοὺς τὴν κτίσιν πᾶσαν θεογνωσίας νάμασι καταρδεύσαντες, Βασίλειον τὸν μέγαν καὶ τὸν θεολόγον Γρηγόριον σὺν τῷ κλεινῷ Ἰωάννῃ, τῷ τὴν γλῶσσαν χρυσορρήμονι, πάντες οἱ τῶν λόγων αὐτῶν ἔρασταί, συνελθόντες ὕμνοις τιμήσωμεν· αὐτοὶ γὰρ τῇ Τριάδι ὑπὲρ ἡμῶν ἀεὶ πρεσβεύουσιν». Ἐν τῷ ἀπολυτικίῳ τούτῳ οἱ τρεῖς Ἱεράρχαι χαρακτηρίζονται ὡς τρεῖς μέγιστοι φωστῆρες τῆς Θεότητος· λέγεται δ' αὕτη τρισηλίας, ὡς ἀποτελουμένη ἐκ τριῶν ὑποστάσεων, τοῦ Πατρὸς, καὶ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, αἱ ὁποῖαι ποιητικῶς παραβάλλονται πρὸς τρεῖς πνευματικοὺς ἡλίους· οἱ φωστῆρες οὗτοι ἐπύρσευσαν, δηλαδὴ ἐφώτισαν καὶ ἐθέρμαναν τὸν κόσμον μὲ τὰς πνευματικὰς ἀκτῖνας, ἥτοι μὲ τὴν διδασκαλίαν τῶν θείων δογμάτων. παραβάλλονται κατόπιν οἱ τρεῖς Ἱεράρχαι πρὸς ποταμούς σοφίας ρέοντας μέλι, διότι, ὅπως ὁ ποταμὸς ποτίζει καὶ καθιστᾷ εὐφορον τὴν πέριξ χώραν, οὕτω καὶ αὐτοὶ διὰ τῆς διδασκαλίας καὶ εὐγλωττίας, των κατήρδευσαν, ἐπότισαν, δηλαδὴ ἐδίδαξαν ὅλον τὸν κόσμον μὲ τὰ νάματα (τὰ ὕδατα, ἥτοι τὴν σοφίαν τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ.

Ὡστε τὸ ἀπολυτίκιον δύναται νὰ παραφρασθῇ ὡς ἐξῆς: Ἄς συνέλθωμεν πάντες οἱ θαυμασταὶ τῶν λόγων τῶν τριῶν μεγίστων φωστήρων τῆς τρισυποστάτου Θεο-

τητος καὶ ἃς τιμήσωμεν μὲ ὕμνους αὐτούς, οἱ ὅποιοι ἐφώτισαν τὸν κόσμον μὲ τὴν διδασκαλίαν τῶν θείων ἀληθειῶν· αὐτοὺς τοὺς εὐγλωττοτάτους καὶ σοφωτάτους ἀνδρας, οἱ ὅποιοι ἐδίδαξαν εἰς ὅλον τὸν κόσμον τὴν σοφίαν τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ, δηλαδὴ τὸν μέγαν Βασίλειον καὶ τὸν θεολόγον Γρηγόριον μετὰ τοῦ περιφήμου Ἰωάννου τοῦ ὁποίου ἡ γλῶσσα ρέει χρυσὸν (Χρυσστόμου) διότι αὐτοὶ μεσιτεύουσι πάντοτε ὑπὲρ ἡμῶν πρὸς τὴν Τριάδα.

**23) Ὁ Ἰουστινιανὸς καὶ ἡ κτίσις τοῦ
Ναοῦ τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας.**

Ὁ μέγας αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντινοῦ Ἰουστινιανὸς ὁ Α' (527—563) ἀνενέωσε τοὺς κατὰ τῶν ἐθνικῶν νόμους καὶ ἐπέβαλεν εἰς τοὺς ἀρνούμενους νὰ βαπτισθοῦν τὴν ποινήν τοῦ θανάτου· ἐπέφερε δὲ καιρίον πλῆγμα κατὰ τοῦ ἐθνισμοῦ, διατάξας νὰ κλείσουν αἱ φιλοσοφικαὶ σχολαί, αἱ ὁποῖαι ἕως τότε συνεκράτουν τὴν πρὸς τὸν ἀρχαῖον ἐθνικὸν κόσμον ἀγάπην· ἐκ τῶν σχολῶν τούτων ἤκμαζε τότε πρὸ πάντων ἡ φιλοσοφικὴ σχολὴ τῶν Ἀθηνῶν.

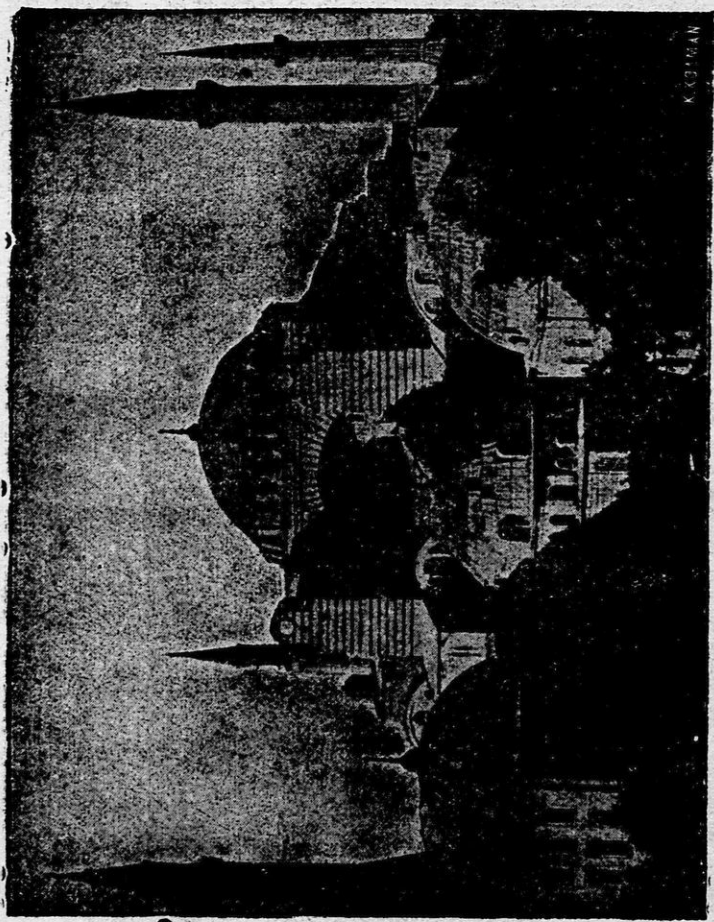
Διὰ τῶν αὐστηρῶν τούτων μέτρων κατὰ τοῦ ἐθνισμοῦ οὗτος περιορίζετο ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν, μέχρις οὗ κατὰ τὰ τέλη τοῦ ἐνάτου αἰῶνος ἐξέλιπεν ἐντελῶς. Ἐνας τῶν τελευταίως ἐκχριστιανισθέντων λαῶν εἶναι οἱ Μανιᾶται, οἱ ὅποιοι μόνις ἐπὶ Βασιλείου τοῦ Μακεδόνο (867) ἐξεχριστιανίσθησαν.

Ἐπὶ τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἐκτίσθη καὶ ὁ περίφημος ναὸς τῆς τοῦ Θεοῦ σοφίας (δηλαδὴ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος) ἐν
Ἐκκλησιαστικῇ ἱστορίᾳ Δ. Μπαλάνου

Κωνσταντινουπόλει. Ναὸν περικαλῆ τῆς σοφίας τοῦ Θεοῦ ἴδρυσε τὸ πρῶτον ὁ μέγας Κωνσταντῖνος, τὸν ὁποῖον ἀνφοκοδόμησεν εὐρυχωρότατον ὁ υἱὸς του Κωνσταντας. Ὅτε ἐξωρίσθη ὁ Χρυσόστομος ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, ὁ λαὸς τὸν ἐπυρπόλησεν, ἀνεκτίσθη δὲ πάλιν μετ' ὀλίγον. Ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ ἐπυρπολήθη ἐκ νέου ὁ ναὸς ὑπὸ τῷ ὄχλου, κατὰ τὴν στάσιν τοῦ Νίκα (532), ἀμέσως δὲ μετὰ τὴν λήξιν τῆς στάσεως ὁ Ἰουστινιανὸς ἔθεσε τὰ θεμέλια τοῦ νέου κτιρίου, τὸ ὁποῖον ἀνηγέρθη μεγαλοπρεπέστατον, θεωρούμενον ὡς ἓν ἐκ τῶν ἀριστουργημάτων τῆς τέχνης. Τὸ 537 ἐτελέσθησαν τὰ ἐγκαίνια, ὅτε λέγεται ὅτι ὁ Ἰουστινιανὸς ἀνεφώνησε «νενίκηκά σε, Σολομῶν», ἐννοῶν διὰ τούτου ὅτι ὁ ναὸς οὗτος ἦτο ἀνώτερος καὶ αὐτοῦ τοῦ περιφήμου ναοῦ τῶν Ἱεροσολύμων, τὸν ὁποῖον εἶχεν ἰδρῦσει ὁ Σολομῶν. Ἡ ἀνοικοδόμησις τοῦ ναοῦ ἐστοίχισε περὶ τὰ 390 ἑκατομμύρια σημερινῶν δραχμῶν. Χρυσὸς καὶ πολύτιμοι λίθοι καὶ ἀριστουργήματα τέχνης ἐκόσμησαν τὸν ναόν. Εἰς τὸ μέσον τῆς αὐλῆς ὑπῆρχεν ἡ καλουμένη κρήνη, ἔνθα κατέδυον τοὺς δακτύλους εἰς τὸ ὕδωρ οἱ εἰσερχόμενοι πιστοί, ἄνωθεν δὲ τῆς κρήνης ἀνεγινώσκετο ἡ περίφημος ἐπιγραφή;

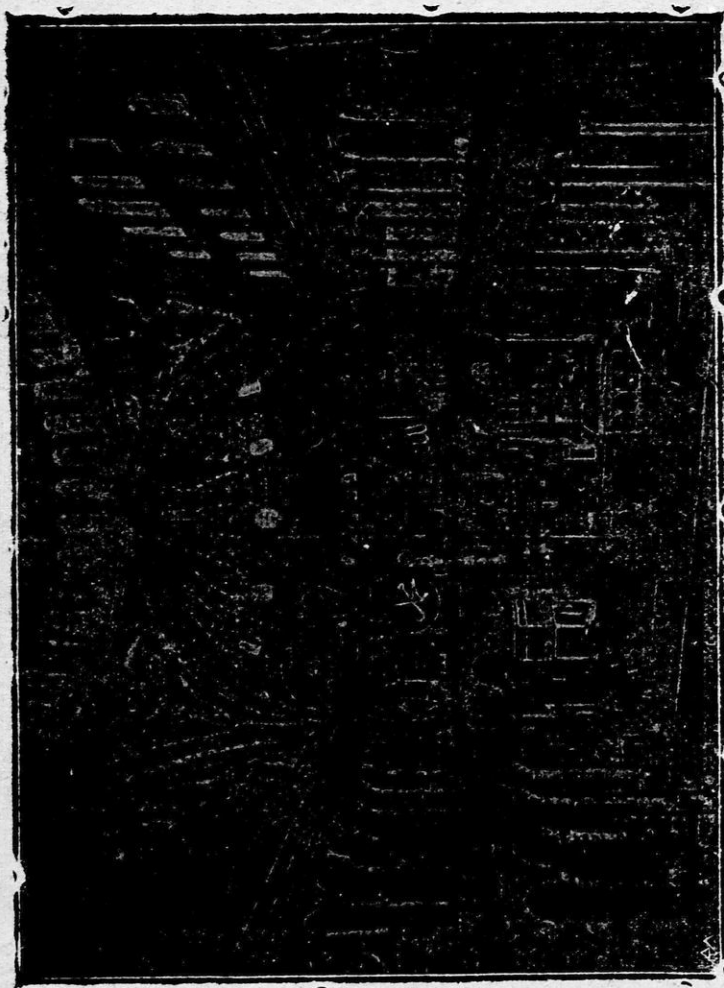
Νίψον ἀνομήματα μὴ μόναν ὄψιν

ἡ ὁποία εἴτε ἐκ δεξιῶν, εἴτε ἐξ ἀριστερῶν ἀναγνωσθῆ, ἀποδίδει τὴν αὐτὴν φράσιν. Ἀξιοθαύμαστα εἶναι κυρίως ἡ ἀρμονία, ἡ ἐλαφρότης παρ' ὄλον τὸν ὄγκον, καὶ τὸ φῶς, τὸ ὁποῖον ἔχει ὁ ναός. Χαρακτηριστικὸν τοῦ ναοῦ τούτου εἶναι ὁ θόλος, τοῦ ὁποίου διὰ πρώτην φορὰν ἔγινε χρῆσις εἰς ἐκκλησίαν· ἐπειδὴ δὲ ναὸς μὲ θόλον

K. S. MAN

ΤΟ ΕΞΕΤΕΡΙΚΟΝ ΤΟΥ ΝΑΟΥ ΤΗΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΣΟΦΙΑΣ

Ἡ ΣΗΜΕΡΙΝΗ ΕΚ ΔΥΣΜΟΝ ΟΥΠΕ ΤΗ ΑΓΙΑΣ ΚΑΙ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

ἐκτίσθη τὸ πρῶτον ἐν Βυζαντίῳ, πᾶς ναὸς ἔχων θόλον λέγεται ὅτι εἶναι βυζαντινοῦ ῥυθμοῦ. Τὸ 558 ἔπεσεν ἐκ σεισμοῦ ὁ θόλος καὶ ἀνιδρύθη ἀμέσως, ἔτι κομψότερος, ὁ σήμερον ὑπάρχων.

Ἀπὸ τοῦ 1453, ὅτε ἐκυριεύθη ἡ Κωνσταντινούπολις ὑπὸ τῶν Τούρκων, ὁ ἱερός οὗτος ναὸς τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ μετεβλήθη εἰς τζαμίον. Βεβαίως δὲν εἶναι μακρὰν ἢ ἡμέρα κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ Ἕλληνες λειτουργοὶ τῆς Χριστιανωσύνης θὰ ἀναπέμψουν πάλιν πρὸς τὸν Ὑψιστον δοξολογίας ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ ναοῦ τῆς πρωτεύουσας τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἀπὸ τοῦ τόπου τῶν ὀνείρων παντὸς Ἑλλήνος!

24) Ὁ αὐτοκράτωρ Ἡράκλειος καὶ ὁ ἀκάθιστος ὕμνος ἢ ὕψωσις τοῦ τιμίου σταυροῦ.

Εἰς τῶν μεγίστων αὐτοκρατόρων τοῦ Βυζαντίου ἦτο ὁ Ἡράκλειος (610—640), ἐπὶ τοῦ ὁποίου τὸ κράτος διεξήγαγε πλείστους νικηφόρους πολέμους κατὰ τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ.

Ἐπ' αὐτοῦ ἐπολιορκήθη κατὰ πρῶτον ἡ Κωνσταντινούπολις ὑπὸ τῶν ἠνωμένων δυνάμεων τῶν Περσῶν καὶ τῶν Ἀράβων, οἱ ὅποιοι ὁμως ἠττηθέντες ταχέως ἠναγκάσθησαν νὰ λύσουν τὴν πολιορκίαν (626)· τότε ἐπειδὴ ἡ νίκη αὐτῆ ἔσωσε τὴν πρωτεύουσαν καὶ τὸν Ἑλληνισμόν ἀπὸ ὑπερτάτους κινδύνους, χάρις εἰς τὴν γενναϊότητα μὲ τὴν ὁποίαν ἐπολέμησεν ὁ στρατός, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἐκλόνητον πεποιθήσιν εἰς τὴν προστασίαν τῆς πολιοῦχου

Θεοτόκου, τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ ἀγῶνος ἀπεδόθη εἰς τὴν «ὑπέρμαχον στρατηγόν», ἦτοι τὴν ἡγουμένην τοῦ στρατοῦ προστάτιδα τῆς πόλεως Θεοτόκον· διὰ τοῦτο ὁ λαὸς ἀνύμνησε ταύτην ὄρθιος, εἰς δῆλωσιν αἰδίου εὐγνωμοσύνης, καὶ οὕτω καθιερώθη ἡ ἀκολουθία τοῦ ἀκαθίστου ὕμνου, εἰς τὴν ὁποίαν προσετέθη βραδύτερον ἢ μνήμη τῶν δύο πολιορκιῶν, κατὰ τὰς ὁποίας ἀπεκρούσθησαν οἱ Ἄραβες ἀπὸ τῆς πρωτευούσης. Ὁ ἀκαθίστος ὕμνος σύγκεται ἐξ 24 οἰκῶν (ἦτοι συνόλου τροπαρίων, ἀνὰ ἕξ τῶν ὁποίων κατὰ σειρὰν ψάλλονται καθ' ἐκάστην τῶν τεσσάρων πρώτων Παρασκευῶν τῆς μεγάλης Τεσσαρακοστῆς, τὴν δὲ ἑσπέραν τῆς Παρασκευῆς τῆς πέμπτης ἑβδομάδος τῆς Τεσσαρακοστῆς, ψάλλεται ὁλόκληρος ὁμοῦ ὁ ἀκαθίστος ὕμνος). Πασίγνωστον εἶναι τὸ Κοντάκιον: «Τῆ ὑπερμάχῳ στρατηγῷ τὰ νικητήρια· ὡς λυτρωθεῖσα τῶν δεινῶν εὐχαριστήρια, ἀναγράφω σοι ἡ πόλις σου, Θεοτόκε· ἀλλ' ὡς ἔχουσα τὸ κράτος ἀπροσμάχητον ἐκ παντοίων με κινδύνων ἐλευθέρωσον, ἵνα κράζω σοι· Χαῖρε, νύμφη ἀνύμφευτε». Δηλαδή: Τὴν νίκην εἰς σὲ ἀποδίδω, ὦ προστάτις Θεοτόκε· ἡ ὁποία ὠδήγει τὸν στρατόν. Ἐπειδὴ ἠλευθερώθην ἀπὸ τὰ δεινά, σὲ εὐχαριστῶ, ἐγὼ ἡ πόλις σου, ὦ Θεοτόκε. Ἐπειδὴ ὁμοῦ ἡ δύναμίς σου εἶναι ἀκατανίκητος, ἐλευθέρωσέ με ἀπὸ διαφόρους κινδύνους, ὥστε νὰ κράζω πρὸς σέ: Χαῖρε, νύμφη ἀνύμφευτε.

Ὁ Ἡράκλειος πολεμῶν τὸ 628 πρὸς τοὺς Πέρσας, κατώρθωσε νὰ ἀποκτήσῃ τὸν τίμιον καὶ ζωοποιὸν σταυρόν, τὸν ὁποῖον ἄλλοτε (614) οἱ Πέρσαι εἶχον ἀπα-

γάγει ἐξ Ἱεροσολύμων ἔφερε δὲ τοῦτον καὶ ἀνύψωσε πανηγυρικῶς εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἀναστάσεως, ἐνῶ ὁ λαὸς ἔψαλλε: «Σῶσον, Κύριε, τὸν λαόν σου καὶ εὐλόγησον τὴν κληρονομίαν σου, νίκας τοῖς βασιλεῦσι κατὰ βαρβάρων δωρούμενος, καὶ τὸ σὸν φυλάττων διὰ τοῦ σταυροῦ σου πολίτευμα». Δηλαδή: «ὦ Κύριε, σῶσε καὶ εὐλόγησε τὸν λαόν σου, χαρίζων νίκας εἰς τοὺς βασιλεῖς ἐναντίον τῶν βαρβάρων καὶ διὰ τῆς βοηθείας τοῦ σταυροῦ σου διαφυλάττων σῶαν τὴν πολιτείαν σου». Τότε ὠρίσθη εἰς ἀνάμνησιν τῆς εὐρέσεως τοῦ τιμίου σταυροῦ ὑπὸ τῆς ἀγίας Ἑλένης καὶ τῆς ἐπαναφορᾶς τούτου εἰς Ἱεροσόλυμα ὑπὸ τοῦ Ἡρακλείου, ἡ ἑορτὴ τῆς ὑψώσεως τοῦ τιμίου σταυροῦ, ἑορταζομένη ἔκτοτε κατὰ τὴν 14ην Σεπτεμβρίου.

25) Οἱ ἀσκηταί, ὁ ἅγιος Ἀντώνιος ὁ μοναχικὸς βίος.

Ἀπὸ τοῦ δευτέρου αἰῶνος ἄνδρες τινὲς καὶ γυναῖκες ἐζήτουν ν' ἀνυψωθοῦν πρὸς τὸν Θεόν, ἀπομακρυνόμενοι τῶν διασκεδάσεων τοῦ κόσμου, νηστεύοντες καὶ προσευχόμενοι συνεχῶς. Οἱ ἄνθρωποι οὗτοι κατ' ἀρχὴς ἔμενον εἰς τὰς πόλεις ἐνίοτε ὁμῶς, εἰς καιρὸν τῶν διωγμῶν, πολλοὶ ἐξ αὐτῶν διὰ ν' ἀποφύγουν τὴν μανίαν τῶν διωκτῶν καὶ τὴν διαφθορὰν τῆς συγχρόνου των κοινωνίας, ἀπεχώρουν προσωρινῶς εἰς τὴν ἔρημον, ἐνθα ἠσχοῦντο, δηλαδή κατεγίνοντο εἰς τὴν νηστείαν, τὴν προσευχὴν καὶ τὴν ἐγκράτειαν.

Πρῶτος, ὁ ὁποῖος ἀπεχώρησε δι' ὅλην του τὴν ζωὴν

εἰς τὴν ἔρημον καὶ θεωρεῖται ὡς ὁ ἰδρυτὴς τοῦ ἀσκητικοῦ βίου, εἶναι κατὰ τὴν παράδοσιν, Παῦλος ὁ ἐκ Θηβαίδος, ὁ ὁποῖος 97 ἔτη ἔζησεν ἐντὸς βραχάδους σπηλαίου εἰς τὴν αἰγυπτιακὴν ἔρημον, ἔνθα καὶ ἀπέθανε (περὶ τὸ 360). Διάσημος ἀσκητὴς ἦτο ἐπίσης καὶ ὁ ἅγιος Ἀντώνιος, νέος πλούσιος, ὁ ὁποῖος ἀφοῦ ἐπώλησε τὰ ὑπάρχοντά του, ἀπεχώρησεν εἰς τὴν αἰγυπτιακὴν ἔρημον, ἔνθα ἤρχοντο πρὸς αὐτὸν πλείστοι θαυμασταί του (†356) ἡ Ἐκκλησία τιμᾷ τὴν μνήμην του τὴν 17ην Ἰανουαρίου. Ὁ ἀσκητικὸς βίος ἐξηπλοῦτο ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν καταπληκτικῶς· πλῆθος ἀσκητῶν συνέρρεον εἰς τὰς ἐρήμους, διὰ νὰ ἀποφύγουν τὴν κακίαν τοῦ κόσμου καὶ τὴν μανίαν τῶν διωκτῶν. Ὁ μαθητὴς τοῦ μεγάλου Ἀντωνίου Παχώμιος, εἰς τὴν Αἴγυπτον, συνήθροισε πρῶτος πολλοὺς ἀσκητὰς ὁμοῦ, καὶ οὕτως ἔλαβεν ἀρχὴν ὁ μοναχικὸς βίος. Ὁ Παχώμιος ἵδρυσεν καὶ τὸ πρῶτον γυναικεῖον μοναστήριον. Ὁ μέγας Βασίλειος συνέταξε μοναχικοὺς κανόνας, οἱ ὁποῖοι ἰσχύουν ἔτι εἰς ὀλόκληρον τὴν ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν. Τρεῖς ἦσαν αἱ κύριαι ἀρεταὶ τοῦ μοναχικοῦ βίου: ἡ ὑπακοή, ἡ ἀκτιημοσύνη καὶ ἡ ἐγκράτεια.

Ὁ μοναχικὸς βίος εἰς τὴν Ἀνατολὴν ἔλαβε ταχέως μεγάλην ἀνάπτυξιν· ἤδη ὁ Παχώμιος εἶχεν 7000 μοναχοὺς ὑπ' αὐτόν· ἐξηκολούθουν ὁμοῦ καὶ πολλοὶ νὰ ζοῦν ὡς ἀσκηταί, ἰδίως εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, τινὲς δ' ἐξ αὐτῶν ὑπεβάλλοντο εἰς ὑπερβολικὰς στερησεις καὶ κακουχίας, νομίζοντες ὅτι οὕτως εὐχαριστοῦν τὸν Θεόν, ὡς λ. γ. οἱ Στυλῖται, μεταξὺ τῶν ὁποίων περίφημος εἶναι

ὁ Συμεὼν ὁ Στυλίτης († 490), ὁ ὁποῖος ἀπὸ στύλου τινὸς πλησίον τῆς Ἀντιοχείας ἐκήρυττεν εἰς τοὺς λαοὺς μετάνοιαν ἐπὶ 30 ὁλόκληρα ἔτη.

26) Οἱ εἰκονομάχοι. Ἡ Κυριακὴ τῆς Ὁρθοδοξίας.

Ἀπὸ τοῦ ὀγδόου αἰῶνος πολὺ ἐτάραξε τὴν Ἐκκλησίαν ἡ ἔρις περὶ τῶν εἰκόνων. Αἱ εἰκόνες τοῦ Κυρίου καὶ τῶν ἁγίων του ἐνωρὶς εἰσῆχθησαν εἰς τὰς ἐκκλησίας· ὁ πολὺς λαὸς ὁμως, ἀντὶ νὰ τιμᾷ ταύτας μόνον, ἤρχισεν ὀλίγον κατ' ὀλίγον νὰ τὰς λατρεύῃ καὶ νὰ ἐξαρτᾷ τὸ πᾶν ἐκ τῆς εὐνοίας μιᾶς εἰκόνας, καὶ εἶχε καταντήσει πλέον εἰκονολατρεία. Ἡ κατάχρησις αὕτη τῆς λατρείας τῶν εἰκόνων δὲν ἦτο ἀνεκτὴ παρὰ τῶν μᾶλλον ἀνεπτυγμένων καὶ ἤρχισεν ἡ ἀντίδρασις κατ' αὐτῆς. Ἀντὶ ὁμως νὰ ζητηθῇ νὰ διδαχθῇ ὁ λαὸς ὅτι δὲν πρέπει νὰ λατρεύῃ τὰς εἰκόνας, ἀλλὰ νὰ τιμᾷ μόνον αὐτάς, ἐζητήθη ἡ βιαία ἀποβολὴ τῶν εἰκόνων ἐκ τῶν ἐκκλησιῶν. Ὁ αὐτοκράτωρ Λέων Γ' ὁ Ἰσαυρος (717—741), ἀφοῦ πρῶτον ἀπηγόρευσε πᾶσαν λατρείαν εἰς τὰς εἰκόνας, διέταξε νὰ ἐκβάλουν αὐτάς ἐκ τῶν ἐκκλησιῶν. Ὅπως ἦτο φυσικόν, τοιαύτη ἐνέργεια ἤγειρε μεταξὺ τοῦ λαοῦ μέγαν ἐρεθισμόν, ὁ ὁποῖος ἠῦξανε ἐνεκα τῆς βιαιότητος μετὰ τῆς ὁποίας ἡ ἀρχὴ ἐφήρμοξε τὰ κατὰ τῶν εἰκόνων μέτρα, μάλιστα ἐπὶ τοῦ διαδόχου τοῦ Λέοντος Κωνσταντίνου Ε' τοῦ Κοπρωνύμου (741—775)· ἐπ' αὐτοῦ πολλοὶ μοναχοί, οἱ ὁποῖοι διεκρίνοντο διὰ τὴν ἀγάπην των πρὸς τὰς εἰκόνας, ἐξωρίσθησαν, ἐφυλακίσθησαν, ἐβασανίσθησαν, ἐθανατώθη-

σαν. Οἱ ἐχθροὶ τῶν εἰκόνων ἐκαλοῦντο εἰκονομάχοι, οἱ δὲ φίλοι εἰκονολάτραι. Τέλος ἡ βασιλίςσα Εἰρήνη ἡ Ἀθηναία συνεκάλεσεν ἐν Νικαίᾳ τὴν ἐβδόμην καὶ τελευταίαν οἰκουμενικὴν σύνοδον (787). Ἡ σύνοδος αὕτη ἀνεστήλωσε, δηλαδὴ ἐπανεφέρει τὰς εἰκόνας, καὶ ὥρισεν ὅτι αὗται πρέπει νὰ προσκυνῶνται τιμητικῶς, οὐχὶ ὁμῶς καὶ νὰ λατρεύωνται, διότι ἡ λατρεία ἀνήκει μόνον εἰς τὸν Θεόν. Μετὰ τὴν Εἰρήνην ὁμῶς ἀπηγορεύθη πάλιν ὑπὸ τινῶν αὐτοκρατόρων (Λέοντος Ἀρμενίου Θεοφίλου) ἡ τιμὴ τῶν εἰκόνων, ἕως ὅτου τέλος ἡ σύζυγος τοῦ Θεοφίλου, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ συζύγου της, ἡ αὐτοκράτειρα Θεοδώρα, ἐπιτροπεύουσα τὸν ἀνήλικον υἱὸν της, συνεκάλεσε νέαν σύνοδον (842) ἡ ὁποία καθώρισε πλεόν ὀριστικῶς τιμητικὴν προσκύνησιν τῶν εἰκόνων, καὶ εἰς ἀνάμνησιν τοῦ γεγονότος τούτου ὠρίσθη ἡ Κυριακὴ τῆς Ὁρθοδοξίας, ἑορταζομένη, τὴν πρώτην Κυριακὴν τῆς μεγάλης Τεσσαρακοστῆς.

Κατὰ τὴν Κυριακὴν τῆς Ὁρθοδοξίας ψάλλεται τὸ ἕξις ἀπολυτίκιον: «Τὴν ἄχραντον εἰκόνα σου προσκυνοῦμεν Ἀγαθέ, αἰτούμενοι συγχώρησιν τῶν πταισμάτων ἡμῶν, Χριστέ ὁ Θεός· βουλήσει γὰρ ἠυδόκησας σαρκὶ ἀνελθεῖν ἐν τῷ σταυρῷ· ἵνα ρύσῃ οὓς ἐπλασας ἐκ τῆς δουλείας τοῦ ἐχθροῦ· ὄθεν εὐχαρίστως βοῶμέν σοι· χαρᾶς ἐπλήρωσας τὰ πάντα, ὁ Σωτὴρ ἡμῶν, παραγενόμενος, εἰς τὸ σῶσαι τὸν κόσμον». Δηλαδή: ὦ ἀγαθέ· Χριστέ Θεὲ ἡμῶν, προσκυνοῦμεν τὴν ἀγίαν εἰκόνα σου, ἐνῶ ζητοῦμεν συγχώρησιν διὰ τὰ ἁμαρτήματά μας· διότι σὺ ἠθέλησες νὰ ἀνέλθῃς μετὰ τὸ σῶμά σου ἐπὶ τοῦ σταυροῦ

διὰ τὴν σώσῃς ἡμᾶς, τὰ δημιουργήματά σου, ἀπὸ τὴν δουλείαν τοῦ πονηροῦ, δηλαδὴ ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν. Διὰ τοῦτο εὐχαρίστως φωνάζομεν πρὸς σέ· Σὺ ὁ Σωτὴρ μας, ὁ ὁποῖος ἦλθες νὰ σώσῃς τὸν κόσμον, ἐγέμισες ὄλα με χαράν.

27) Ὁ Φώτιος· αἱ ἀξιώσεις τῶν παπῶν καὶ τὸ σχίσμα· ἐκχριστιανισμὸς τῶν Βουλγάρων καὶ Ρώσων.

Εἶδομεν ὅτι βαθμηδὸν ἐκ πάντων τῶν ἐπισκόπων διεκρίθησαν οἱ πέντε πατριάρχαι, οἱ ὅποιοι εἶχον τὴν ἀνωτάτην ἐπίβλεψιν τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς περιφερείας των χωρὶς ὅμως νὰ δικαιοῦνται νὰ ἐπεμβαίνουν εἰς τὰ πράγματα τῶν λοιπῶν ἐκκλησιοστικῶν περιφερειῶν. Ἄλλ' ὁ πατριάρχης Ῥώμης, πάπας τιλοφορούμενος, ἤδη ἀπὸ τοῦ Β' αἰῶνος ἐζήτει πᾶσαν εὐκαιρίαν νὰ ἀναμιγνύεται εἰς τὰς ὑποθέσεις τῶν λοιπῶν Ἐκκλησιῶν, νομίζων ὅτι ὡς ἐπίσκοπος Ῥώμης ἠδύνατο νὰ ἀποβῆ διὰ τὴν Ἐκκλησίαν, ὅ,τι ἦτο ὁ αὐτοκράτωρ διὰ τὴν πολιτείαν, ἦτοι μονάρχης. Πάντοτε ὅμως αἱ Ἐκκλησίαι τῆς Ἀνατολῆς ἀπέκρουσαν τὰς τοιαύτας ἀποπειράς. Ἄλλὰ νέα ἀπόπειρα τοῦ πάπα κατὰ τὸν ἕνατον αἰῶνα ἔδωκε πλέον ἀφορμὴν νὰ ἐκραγῆ ὀριστικῶς τὸ σχίσμα μεταξὺ τῆς Ἀνατολικῆς καὶ τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας.

Αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου ἦτο ὁ Μιχαὴλ ὁ Γ' (842—867)· ἐπειδὴ δέ, ὅτε οὗτος ἀνῆλθεν ἐπὶ τοῦ θρόνου, ἦτο τριετής, τὴν βασιλικὴν ἐξουσίαν διεχειρίζετο ὁ θεῖος τοῦ βασιλέως Βάρδας, ὁ ὁποῖος, ἐλθὼν εἰς διάστασιν πρὸς τὸν τότε πατριάρχην Ἰγνάτιον, κατεβίβασεν αὐτὸν

τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου. Ἐπειδὴ ὁμοῦς ὁ Ἰγνατίος ἐτιμᾶτο ὑπὸ τοῦ λαοῦ, διὰ τὸ νὰ μετριάσῃ ὁ Βάρδας τὴν κακὴν ἐντύπωσιν ἐκ τούτου, ἠθέλησε ν' ἀναβιβάσῃ ἐπὶ τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου ἄνδρα γενικῶς τιμώμενον, καὶ τοιοῦτος ἦτο ὁ Φώτιος, πρωτοσπαθάριος, ἦτοι ἀνώτερος ὑπάλληλος τῆς αὐλῆς, ἀνὴρ χαίρων γενικῆς ὑπολήψεως διὰ τὸ ἀνεπίληπτον ἦθος του, τὴν ἔξοχον σοφίαν του καὶ τὴν εὐγενῆ καταγωγὴν του. Ὁ Φώτιος ἀντέστη ἰσχυρῶς εἰς τὴν ἐκλογήν, ἀλλὰ τέλος ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ, καὶ ἀφοῦ διήλθεν ἐντὸς ἕξι ἡμερῶν ὅλα τὰ κατώτερα ἐκκλησιαστικὰ ἀξιώματα, ἔγινε πατριάρχης, ἡ δὲ ἐκλογή του ἐπεκυρώθη ὑπὸ συνόδου τινὸς ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ἐπειδὴ ὁμοῦς οἱ φίλοι τοῦ Ἰγνατίου ἐθορύβουν ἔτι, ἠθέλησεν ὁ Φώτιος νὰ ἐπικυρώσῃ τὴν ἐκλογήν του μεγαλυτέρα σύνοδος, εἰς τὴν ὁποίαν ν' ἀντιπροσωπεύωνται καὶ ὁ πάπας καὶ οἱ λοιποὶ πατριάρχαι. Ὁ πάπας προσκληθεὶς ἔστειλε δύο ἀντιπροσώπους, διὰ νὰ ἐξετάσουν δῆθεν τὰ πράγματα, καὶ ἔγραψε πρὸς τὸν αὐτοκράτορα κατηγορῶν αὐτὸν διότι καθήρσε τὸν Ἰγνατίον, χωρὶς νὰ τὸν ἐρωτήσῃ, καὶ διότι ἀνεβίβασε τὸν Φώτιον ἀπὸ λαϊκοῦ εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον. Τοιοῦτοτρόπως ὁ πάπας ἐξ ἀλαζονείας καὶ φιλαρχίας ἐφέρθη ὅπως δὲν ἐδικαιοῦτο νὰ φερθῆ, διότι οὔτε νὰ ἐρωτηθῆ ὁ πάπας ἦτο ἀνάγκη διὰ τὴν καθάρσειν τοῦ Ἰγνατίου, οὔτε ἡ ἐκλογή τοῦ Φωτίου ἀντέβαινε εἰς τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς κανόνας, τούναντίον καὶ ἄλλοι εἶχον γίνῃ, ἀπὸ λαϊκῶν πατριάρχαι. Ὁ Φώτιος, ἠπίου χαρακτῆρος δὲν ἔδωκε σημασίαν εἰς τὴν τοιαύτην ὑβριστικὴν διαγω-

γὴν τοῦ πάπα καὶ συνεκάλεσε τὴν σύνοδον, ἣ ὁποία ὁμοφώνως ἀνεγνώρισε τὴν ἐκλογὴν τοῦ (863). Τότε ὁ πάπας συνεκάλεσε σύνοδον εἰς Ρώμην (863), αὕτη δ' ἐκήρυξε τὴν ἐκλογὴν τοῦ Φωτίου ὡς ἄκυρον καὶ ἀφώρισε τοὺς δύο ἀντιπροσώπους του, οἱ ὁποῖοι εἰς Κωνσταντινούπολιν εἶχον ἀναγνωρίσει αὐτόν.

Ἡ διαγωγὴ αὕτη τοῦ Πάπα ἤγειρε μέγαν ἑρεθισμόν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἀλλ' ὁ Φώτιος ὑπέμενεν ἔτι, μέχρις οὗτος τέλος νέον ἐπεισόδιον τὸν ἠνάγκασε νὰ λύσῃ τὴν σιωπὴν του. Ὁ βασιλεὺς τῶν Βουλγάρων Βόγορις ἀπεφάσισε νὰ βαπτισθῇ διὰ τῶν ἐνεργειῶν τοῦ Ἑλληνος μοναχοῦ Μεθοδίου, καὶ τὸ παράδειγμα τοῦ βασιλέως ἠναγκάσθη ν' ἀκολουθήσῃ καὶ ὁ βουλγαρικὸς λαὸς (861). Πρὸς ὀργάνωσιν τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων ἔστειλεν ὁ Φώτιος εἰς Βουλγαρίαν ἱερεῖς ἀνατολικούς, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἔστειλε καὶ ὁ πάπας Νικόλαος ἱερεῖς δυτικούς, οἱ ὁποῖοι πρὸς μὲν τοὺς ἱερεῖς τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας ἐφέροντο ὑβρυστικώτατα εἰσῆγον δὲ εἰς τὴν Βουλγαρίαν διαφόρους νέας διδασκαλίας, ξένας πρὸς τὴν ἁγίαν Γραφὴν καὶ τὴν Ἱερὰν Παράδοσιν, μεταξὺ τῶν ὁποίων τὴν διδασκαλίαν ὅτι τὸ ἅγιον Πνεῦμα δὲν ἐκπορεύεται μόνον ἐκ τοῦ Πατρὸς, ὡς διδάσκει ὁ Χριστός, ἀλλ' ἐκ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ. Ὁ Φώτιος ὅστις μέχρι στιγμῆς ἐκείνης ὑπέμενε τὰ πάντα, ἐνόησεν ὅτι τὸ συμφέρον τῆς Ἐκκλησίας ἐπέβαλλε νὰ διαμαρτυρηθῇ, καὶ ἐξέδωκεν ἐγκύκλιον πρὸς τοὺς πατριάρχας τῆς Ἀνατολῆς, εἰς τὴν ὁποίαν διεμαρτύρετο διὰ τὰς ἀυθαιρεσίας τοῦ πάπα καὶ τὰς παρεκτροπὰς τῆς δυτικῆς ἐκκλησίας, καὶ παρεκάλει

τοὺς πατριάρχας νὰ συνέλθουν εἰς γενικὴν σύνοδον διὰ νὰ συσχεφθοῦν. Πράγματι τὸ 837 συνήλθε μεγάλη σύνοδος εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἔνθα ἀντεπροσωπεύθησαν ὅλοι οἱ πατριάρχαι, καὶ τότε ἀφωρίσθη ὁ πάπας καὶ οἱ ὁμόφρονές του. Οὕτως ἐπῆλθε τὸ σχίσμα μεταξὺ τῶν δύο ἐκκλησιῶν χάρις εἰς τὴν φιλαρχίαν καὶ ἀλαζονείαν τῶν παπῶν.

Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι πλεῖστοι ἀπόπειραι ἐγένοντο πρὸς ἔνωσιν τῶν Ἐκκλησιῶν, κυρίως ἐκ μέρους τῶν αὐτοκρατόρων, οἱ ὅποιοι ἐνόμιζον ὅτι θὰ εὕρισκον τοὺς πάπας βοηθοὺς κατὰ τῶν ἀπειλούντων αὐτοὺς ἐχθρῶν, ἀλλὰ πᾶσαι αὗται αἱ ἀπόπειραι ἀπέβησαν εἰς μάτην, διότι οἱ πάπαι οὐδέποτε λησμονοῦν τὰς παραλόγους ἀξιώσεις των. Τοῦναντίον μάλιστα πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἡ βατικανικὴ σύνοδος (1870) τῆς δυτικῆς ἐκκλησίας ὥρισεν ὅτι ὁ πάπας εἶναι ἀλάθητος ὅταν ἀποφαίνεται διὰ θερησκευτικὰ ζητήματα.

Ἡ ὀρθόδοξος ἀνατολικὴ Ἐκκλησία οὐδέποτε δύναται ν' ἀποδεχθῆ τοιαύτας κακοδοξίας· οὔτε τὰς μεταβυλάς, τὰς ὁποίας ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία ἐπέφερεν εἰς τὴν διδασκαλίαν τῆς Ἁγίας Γραφῆς καὶ τῆς Ἱερᾶς Παράδοσεως καὶ εἰς τὴν λατρείαν τῆς Ἐκκλησίας.

Εἶδομεν ὅτι κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Φωτίου ἐξεχριστιανίσθησαν οἱ Βούλγαροι, κυρίως διὰ τῶν ἐνεργειῶν τοῦ Μεθοδίου καὶ τοῦ ἀδελφοῦ του Κυρίλλου, οἱ ὅποιοι ἐπενόησαν καὶ τὴν σλαυονικὴν γραφὴν, [εἰς τὴν ὁποίαν μετέφρασαν τὴν ἁγίαν Γραφὴν καὶ ἄλλα ἐκκλησιαστικὰ βιβλία. Ὑπ' αὐτῶν ἐξεχριστιανίσθησαν καὶ ἄλλοι σλαυϊκοὶ λαοί, καὶ διὰ τοῦτο λέγονται ἀπόστολοι τῶν Σλαύων. Καὶ οἱ Σέρβοι, οἱ ὅποιοι ἔλαβον γνῶσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ

ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Ἡρακλείου, ὅτε καὶ ἀνεφάνησαν κυρίως. ἔξεχριστιανίσθησαν ὑπὸ τῶν δύο τούτων ἀδελφῶν. Ἐν Ρωσσίᾳ κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Φωτίου ἦτο γνωστὸν τὸ Εὐαγγέλιον, ἀλλ' ἄνευ πολλῶν ὁπαδῶν ἡ μεγάλη δούκισσα Ὑλγα ἐβαπτίσθη (955) εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἦτο Χριστιανὴ ἐν τῷ κρυπτῷ, ἐπὶ δὲ τοῦ ἐγγόνου τῆς Βλαδιμήρου ὁ ὁποῖος ἐβαπτίσθη (988) καὶ ἐνυμφεύθη τὴν Βυζαντινὴν πριγκήπισσαν Ἄνναν, ἔξεχριστιανίσθησαν οἱ Ρῶσοι.

*28) Ἡ ὁρησκευτικὴ μεταρρύθμισις ἐν τῇ Δύσει.
ὁ Δούθηρος· αἱ Ἐκκλησίαι τῶν Διαμαρτυρομένων.*

Ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία μετὰ τὸν χωρισμὸν τῆς ἀπὸ τῆς Ὀρθοδόξου ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ἐνόθευε καὶ ἐτροποποιοεῖ ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν περσσότερον τὴν διδασκαλίαν τῆς Ἁγίας Γραφῆς καὶ τῆς Ἱερᾶς Παραδόσεως· καὶ ἡ διαφθορὰ ὁμοῦ τοῦ κλήρου ἠϋξανε ἐπικινδύνως· πάπαι δὲ ἐντελῶς διεφθαρμένοι ἐκάθισαν ἐπὶ τοῦ παπικοῦ θρόνου· διὰ τὰ ἐπαρκοῦν δ' οὗτοι εἰς τὰ ἔξοδα τοῦ ἀσώτου βίου, τὸν ὁποῖον ἔξω, εἶχον ἀνάγκην χρημάτων καὶ διὰ τοῦτο ἐπενόησαν τὸ ἐντελῶς ἀντιχριστιανικὸν μέτρον τῶν συγχωροχαρτίων. Ἐνῶ δηλαδὴ κατὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Σωτῆρος, μόνον εἰλικρινῆς μετάνοια δύναται νὰ φέρῃ τὴν συγχώρησιν τῶν ἁμαρτιῶν καὶ τὴν σωτηρίαν, οἱ πάπαι ἐπώλουν ἀντὶ χρημάτων τὰ συγχωροχάρτια, διὰ τῶν ὁποίων δῆθεν συνεχωροῦντο αἱ ἁμαρτίαι, καὶ οὕτως ὁ ἔχων χρήματα ἠδύνατο νὰ ἐξαγοράσῃ τὴν σωτηρίαν τοῦ ἀπὸ τὸν πάπαν. Ἡ κατάχρησις αὕτη

ἔφθασεν εἰς τὸ κατακόρυφον κατὰ τὸν δέκατον ἕκτον αἰῶνα, ὅτε ἦτο πάπας Λέων ὁ δέκατος, ὁ ὁποῖος ἔστειλε μοναχοὺς πρὸς πώλησιν συγχωροχαρτίων. Ὅτε εἰς τὴν πόλιν Βυτεμβέργην τῆς Γερμανίας ἦλθεν ὁ μοναχὸς Τέτζελος, καὶ μετ' ἀνηκούστου ἀναιδεΐας ἐπώλει τὰ συγχωροχάρτια, ὁ ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ ζῶν μοναχὸς καὶ καθηγητὴς τῆς Θεολογίας Λούθηρος ἐξανέστη κατὰ τῆς τοιαύτης καπηλεύσεως τῶν θείων καὶ ἔφριξε βλέπων ἵνα παρέχεται ἄφεσις ἁμαρτιῶν ἀντὶ χρημάτων. Ὁθούμενος ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ ζήλου ἀπεφάσισε νὰ πολεμήσῃ τὴν αἰσχροκέρδειαν ταύτην, καὶ τὴν 31 Ὀκτωβρίου 1517 ἀνήρτησεν εἰς τὴν θύραν τοῦ μητροπολιτικοῦ ναοῦ τῆς Βυτεμβέργης τὰς περιφήμους 95 θέσεις, ἧτοι ἔγγραφον ἀποτελούμενον ἐξ 95 περικοπῶν, ἄρθρων διὰ τῶν ὁποίων ἐπολέμει τὰ συγχωροχάρτια καὶ ἐδίδασκεν ὅτι μόνον εἰλικρινῆς μετάνοια, καὶ οὐχὶ χρήματα, δύναται νὰ συμφιλιώσῃ τὸν ἄνθρωπον μετὰ τοῦ Θεοῦ. Ἐντὸς ὀλίγου χρόνου αἱ θέσεις αὗται ἔγιναν γνωσταὶ εἰς ὅλην τὴν Εὐρώπην. Ὁ πάπας, ἀφοῦ εἰς μάτην προσεπάθησε νὰ ἡσυχάσῃ τὰ πράγματα, διὰ βούλλας, ἧτοι δι' ἐγγράφου του, ἐκήρυξε τὸν Λούθηρον αἰρετικὸν καὶ ἠπέλιξε νὰ τὸν ἀφορίσῃ ἐὰν ἐντὸς 60 ἡμερῶν δὲν ἀνεκάλει τὰ ὑπ' αὐτοῦ λεχθέντα. Ὁ Λούθηρος, πρὸς περιφρόνησιν, ἔφριψε πανηγυρικῶς τὴν βούλλαν εἰς τὸ πῦρ, καὶ οὕτως ἐχωρίσθη ἀπὸ τῆς δυτικῆς ἐκκλησίας περὶ τὸ ἔτος 1520. Τὸ ἐπόμενον ἔτος ὁ Λούθηρος παρουσιάσθη ἐν Βορματία (Βόρμος) ἐνώπιον συνεδρίου ἐκ γερμανῶν ἡγεμόνων καὶ ἀνωτέρων κληρικῶν, ἐκεῖ δ' ἠρνήθη ν' ἀνακαλέσῃ τὰς διδα-

σκαλίας του, ἐκτὸς ἂν ἐδεικνύοντο αὐταὶ ἐκ τῆς Ἁγίας Γραφῆς ὡς ἐσφαλμένοι (1521) τὸ συνέδριον τοῦτο ἔλαβε μέτρα κατὰ τῆς ἐξαπλώσεως τῆς διδασκαλίας τοῦ Λουθήρου, διότι οἱ πλείστοι γερμανοὶ ἡγεμόνες ἦσαν ἐναντίον του. Τὰς ἀποφάσεις τοῦ συνεδρίου τούτου ἀνενέωσε τὸ συνέδριον ἐν Σπείρα (Σπάιρ, κατὰ τὸ 1529), ὅποτε οἱ ὀπαδοὶ τοῦ Λουθήρου διεμαρτυρήθησαν διὰ τὰ κατ' αὐτῶν ληφθέντα μέτρα καὶ ἔκτοτε ὀνομάζονται Διαμαρτυρόμενοι (προτεστάνται). Ἡ εἰρήνη τῆς Αὐγούστης τέλος (1555) ἔδωκεν εἰς τοὺς διαμαρτυρομένους τὴν ἐλευθερίαν νὰ ἐξασκοῦν τὴν λατρείαν των, ἀλλὰ καὶ μετὰ ταῦτα ἐξηκολούθησαν σφοδρότατοι διωγμοὶ κατ' αὐτῶν μόνον ἐν Γαλλίᾳ κατὰ τὸ 1572, εἰς διάστημα ἑνὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς νυκτὸς τοῦ ἁγίου Βαρθολομαίου, ἐφονεύθησαν 40 χιλιάδες ἐξ αὐτῶν. Ὅριστικὸν τέλος εἰς τοὺς κατὰ τῶν Διαμαρτυρομένων διωγμοὺς ἔθεσεν ἡ μεγάλη γαλλικὴ ἐπανάστασις (1789).

Ἡ διδασκαλία τοῦ Λουθήρου εἶναι ἡ ἑξῆς :

1) Ἐπειδὴ ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία ἐδικαιολογεῖ πάσας τὰς καταχρήσεις εἰς πάντας τοὺς νεωτερισμούς της, λέγουσα ὅτι εἶναι διῆθεν ἱερὰ παραδόσεις, ὁ Λούθηρος εἰς τὴν ὀξύτητα τοῦ ἀγῶνος, ἀντὶ νὰ διακρίνη μεταξὺ γνησίας παραδόσεως, τὴν ὁποίαν νὰ διατηρήσῃ, καὶ ψευδοῦς, τὴν ὁποίαν νὰ ἀπορρίψῃ, ἀπέρριψε πᾶσαν τὴν ἱερὰν παράδοσιν καὶ ἐθεώρησεν ὡς ἀλήθειαν μόνον τὸ περιεχόμενον εἰς τὴν Ἁγίαν Γραφήν δι' αὐτὸ δὲν παραδέχτο τὴν τιμὴν τῶν ἁγίων λαὶ τῶν εἰκόνων, τὰς νή-

στείας, τὸ θυμίαμα, κτλ. διότι περὶ τούτων δὲν διδάσκει ἡ Ἁγία Γραφή, ἀλλὰ μόνον ἡ ἱερὰ Παράδοσις, 2) εἰς τὰς ποσειδάς, τὴν ἐλεημοσύνην, τὴν νηστείαν, τὰς ὁδοιπορίας εἰς μέρη, ἐνθα ὑπῆρχαν περίφημοι ναοὶ καὶ τὰ τοιαῦτα, ὁ Λούθηρος εἶπεν ὅτι ὁ ἄνθρωπος δὲν σώζεται μὲ τὰ ἐξωτερικὰ ταῦτα ἔργα, ἀλλὰ μόνον μὲ τὴν πίστιν του εἰς τὸν Σωτῆρα. Ἡ Ἐκκλησία μας διδάσκει ὀρθῶς ὅτι ὁ ἄνθρωπος σώζεται διὰ τῆς πίστεώς του εἰς τὸν Χριστὸν καὶ διὰ τῶν ἀγαθῶν ἔργων. 3) Ἐπειδὴ οἱ πλείστοι ἐπίσκοποι εἰς τὴν Δυτικὴν Ἐκκλησίαν ἐχρηματιζόντο καὶ ἦσαν πολὺ διεφθαρμένοι, ὁ Λούθηρος κατήγγησε τὸ ἐπισκοπικὸν ἀξίωμα καὶ διέτηρησε δύο μόνον βαθμούς, τὴν τοῦ διακόνου καὶ τοῦ πρεσβυτέρου. 4) Ἐπειδὴ εἰς τὴν Δυτικὴν Ἐκκλησίαν ἐθεοποιοῦτο σχεδὸν ἡ Θεοτόκος, οἱ ἅγιοι καὶ αἱ εἰκόνες των ἀπέρριψεν ἐντελῶς πᾶσαν τιμητικὴν προσκύνησιν τούτων. 5) Ἐνῶ ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία ἔχει 7 μυστήρια, ὅπως καὶ ἡ Ἐκκλησία μας, ὁ Λούθηρος διέτηρησε μόνον δύο, τὸ βάπτισμα καὶ τὴν θείαν εὐχαριστίαν. 6) Ἐπειδὴ ἡ λατρεία τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας ἦτο πολὺ πομπώδης καὶ θεατρικὴ, ὁ Λούθηρος κατέστησε τὴν λατρείαν ὑπὲρ τὸ πρέπον ἀπλῆν, τελεῖται ὁμοίως ἡ λατρεία εἰς τὴν γλῶσσαν τοῦ λαοῦ καὶ οὐχὶ εἰς τὴν λατινικὴν γλῶσσαν, ὅπως γίνεται εἰς τὴν Δυτικὴν Ἐκκλησίαν.

Καθ' ὃν χρόνον ὁ Λούθηρος διέδιδε τὴν μεταρρυθμίσιν εἰς τὴν Γερμανίαν, ὁ Ζβίγγλιος, χωρὶς νὰ εὗρισκεται εἰς σχέσιν πρὸς τὸν Λούθηρον, ἐκήρυττε παρομοίως ἀρχὰς εἰς τὴν Ἑλβετίαν ταχέως ὁμοίως ἐφρονεῦθη εἰς μά-

χὴν τινὰ μεταξὺ τῶν ὁσπδῶν του καὶ τῶν παπικῶν (1531) καὶ τὸ ἔργον του ἐξηκολούθησεν ὁ Καλβίνος· διὰ τοῦτο ἡ ἐλβετικὴ πεταρρῦθμις ὠνομάσθη Καλβινισμός, ὁ ὁποῖος διαφέρει εἰς τινὰς λεπτομερείας τοῦ Λουθηρανισμοῦ.

Τὸν δέκατον ἕκτον αἰῶνα εἰσήχθη ὁ Καλβινισμὸς καὶ εἰς τὴν Ἀγγλίαν μὲ τινὰς παραλλαγάς, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι ὅτι διετηρήθη καὶ τὸ ἐπισκοπικὸν ἀξίωμα· διὰ τοῦτο ἡ ἀγγλικανικὴ ἐκκλησία λέγεται καὶ ἐπισκοπικὴ.

Ἡ λουθηρανικὴ, ἡ καλβινικὴ καὶ ἡ ἀγγλικανικὴ εἶναι αἱ τρεῖς σπουδαιότεραι προτεσταντικαὶ Ἐκκλησίαι· ἐκτὸς ὁμῶς αὐτῶν ὑπάρχουν καὶ πολλαὶ μικρότεραι.

29) Ἡ Διοίκησις τῆς Ἐκκλησίας ἐπὶ τῆς Τουρκοκρατίας· ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης καὶ τὰ προνόμια.

Μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων (29 Μαΐου 1453), Μωάμεθ ὁ Κατακτητῆς, μὴ ἐπιθυμῶν νὰ ἐξερεθίσῃ ὑπερβαλλόντως τοὺς κατακτηθέντας, προσβάλων τὰς θρησκευτικὰς πεποιθήσεις, ἐσκέφθη νὰ περιποιηθῇ τὴν Ἐκκλησίαν. Διὰ τοῦτο διέταξε νὰ χειροτονηθῇ μετὰ τῆς συνήθους πομπῆς εἰς οἰκουμενικὸν πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως ὁ ἐκ τῶν λογιωτέρων τοῦ ἔθνους Γεώργιος ὁ Σχολάριος, καὶ ὑπεδέχθη αὐτὸν μετὰ μεγάλων τιμῶν· διὰ βερατίου δέ, δηλαδὴ διὰ διατάγματος, ἀπένειμεν εἰς αὐτὸν ὠρισμένα προνόμια, διὰ τῶν ὁποίων οὗτος ἐλάμβανε τὴν ὑπερτάτην διοίκησιν ἐπὶ τοῦ κλήρου καὶ τοῦ λαοῦ, ἐπὶ τῶν ἐκκλησιῶν καὶ τῶν μοναστηρίων· ἐπετρέπετο πρὸς τούτοις

δι' αὐτῶν ἢ ἐλευθέρα κατοχὴ ὑπὸ τῶν Χριστιανῶν ὄλων τῶν ἐκκλησιῶν των, ἀπηγορεύετο ὁμοῦς ἢ ἰδρυσίς νέων· ἐπίσης ἀπηγορεύετο ὁ διὰ τῆς βίας ἔξισλαμισμός, ὁ κληρὸς καθίστατο ἀφορολόγητος ὁ πατριάρχης ἀνεγνωρίσθη ὡς ἐθνάρχης, ἦτοι ἀνώτατος ἄρχων ὄλων τῶν ὀρθοδόξων Χριστιανῶν. Περιττὸν νὰ εἰλωμεν ὅτι ἡ αὐθαιρεσία τῶν Τούρκων κατελάτησε πολλάκις τὰ προνόμια ταῦτα καὶ ταχέως πλεῖστοι ναοὶ μετεβλήθησαν εἰς τζαμιά, μυριάδες δὲ Χριστιανῶν διὰ τῆς βίας ἔξισλαμίσθησαν καὶ μάλιστα παῖδες, κατατασσόμενοι ἀναγκαστικῶς μέχρι τοῦ 1638 εἰς τὸ τάγμα τῶν Γενιτσάρων, ἐν γένει δ' οἱ Χριστιανοὶ ὑφίσταντο τὰ πάνδεινα. Ὁ οἰκουμηνικὸς Πατριάρχης ἔχει περὶ ἑαυτὸν σύνοδον, ἀποτελουμένην ἀπὸ τοῦ 1860 ἐκ δώδεκα μητροπολιτῶν διαδοχικῶς καὶ μετ' αὐτῆς ἀποφασίζει διὰ τὰ ἐκκλησιαστικὰ ζητήματα· ἰδρῦθη δὲ καὶ τὸ μικτὸν συμβούλιον εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐκ κληρικῶν καὶ λαϊκῶν, διὰ ζητήματα τὰ ὁποῖα εἶναι ἐκκλησιαστικὰ καὶ πολιτικὰ συγχρόνως, (γάμοι, διαζύγια, κληρονομίαι, παιδεῖα κλπ.)

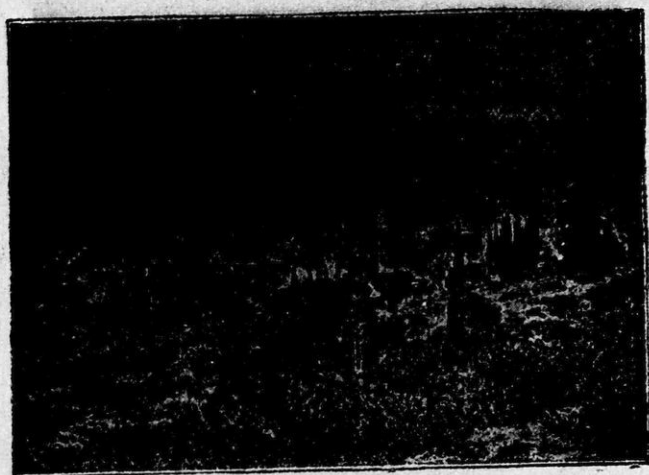
30) *Τὰ μοναστήρια κατὰ τὴν δουλείαν φύλακες τῆς ἐθνικῆς παιδείας καὶ Θρησκείας.*

Ὁ πνευματικὸς βίος εὐρίσκειται πάντοτε εἰς στενὴν σχέσιν πρὸς τὴν πολιτικὴν καὶ τὴν κοινωνικὴν κατάστασιν, καὶ μόνον ἐκεῖ ἔνθα αὕτη ἀκμάζει δύναται καὶ οὗτος νὰ προοδεύσῃ· ἦτο λοιπὸν φυσικὸν κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δουλείας ὅτε τὸ ἔθνος ἐπιέζετο καὶ ἐστερεῖτο τῆς

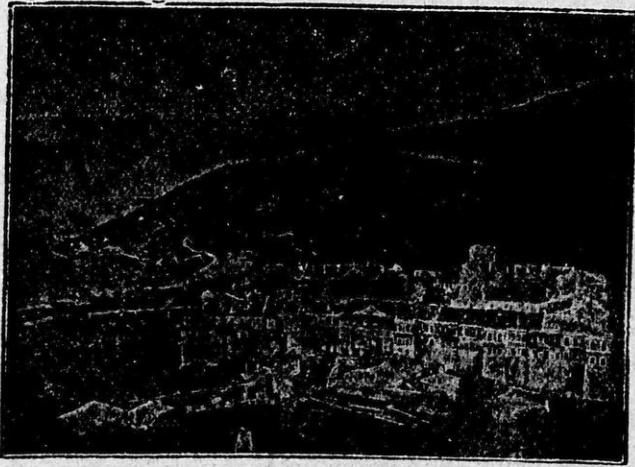
Το Λάβαρο της Άγιος Πάφου.

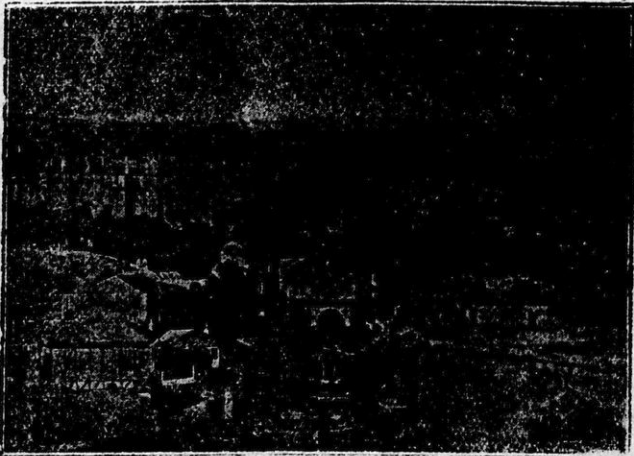
Ἡ Μονή τῆς Μεγίστης Λαύρας (Ἁγίου Ὄρους).

Γενική ἀποψις Καρουῶν (Ἁγίου Ὄρους).

· Η Μονή Βατοπεδίου (Άγιου Όρους).

· Η Μονή Ίβήρων (Άγιου Όρους).

ἐλευθερίας τῆς σκέψεως, νὰ εὐρίσκειται καὶ ὁ πνευματικὸς βίος ἐν πατριᾷ. Περὶ ὅλα τούτα ἡ παιδεία οὐδέποτε ἐξέλιπεν ἐντελῶς ἐκ τοῦ ἔθνους καὶ εἰς τὰς ζοφεροτέρας ἡμέρας τῆς δουλείας. Τὰ μοναστήρια, τὰ ὁποῖα ἐσέβοντο ὀπωσδήποτε οἱ Τοῦρκοι, κατέστησαν οἱ φύλακες τῆς ἐθνικῆς παιδείας καὶ τῆς Θρησκείας καὶ ἐκαῖθεν προήχοντο οἱ διδάσκαλοι τοῦ Γένους, οἱ ὁποῖοι ἀπὸ τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος ἤρχισαν νὰ ἰδρύνουν ἀπανταχοῦ τῆς ἐλληνικῆς χῶρας ἐλληνικὰς σχολὰς, ἐνθα ἐτηρεῖτο ἄσβεστος ἡ πρὸς τὴν ἐκκλησίαν καὶ τὴν πατρίδα ἀγάπη, μέχρις ὅτου τέλος εἰς τὸ μοναστήριον τῆς ἁγίας Λαύρας ὁ ἐπίσκοπος Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανὸς ἠυλόγησε κατὰ τὴν 25 Μαρτίου 1821 τὸ λάβαρον, ἧτοι τὴν σημαίαν τῆς ἐπανάστασεως.

31) Ἡ διοικήσις τῆς Ἐκκλησίας τοῦ ἐλευθέρου κράτους μετὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτοῦ.

Αἱ Ἐκκλησίαι τῆς Ἑλλάδος ὑπήγοντο κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δουλείας εἰς τὸ Πατριαρχεῖον Κωνσταντινουπόλεως· ἀφ' οὗτος ὁμως μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821, ἡ Ἑλλὰς ἔγινε ἀνεξάρτητον κράτος, ἐδικαιούτο νὰ ἔχη καὶ Ἐκκλησίαν διοικητικῶς ἀνεξάρτητον πάσης ἄλλης ἐκκλησιαστικῆς ἰσχύος. Διὰ τοῦτο, τὸ 1833, συνήλθον εἰς Ναύπλιον, τὴν τότε πρωτεύουσαν, οἱ ἐπίσκοποι τοῦ κράτους, καὶ ἀνεκήρυξαν τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος δογματικῶς μὲν ἠνωμένην μετὰ τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως καὶ πάσης τῆς ἄλλης ὀρθόδοξου Ἐκκλησίας, διοικητικῶς ὁμως αὐτοκέφαλον, ἧτοι

μόνην διοικοῦσαν τὰ πράγματα αὐτῆς, ἀνεξαρτήτως πάσης ἄλλης ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς. Ὁ Πατριάρχης ἀνεγνώρισε βραδύτερον τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἡ ὁποία διοικεῖται συμφῶνως πρὸς τὰς διατάξεις τοῦ καταστατικοῦ νόμου (1852). Κατ' αὐτὸν ὀνωτάτη ἐκκλησιαστικὴ ἀρχὴ τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος, εἶναι ἡ ἱερὰ σύνοδος, ἀποτελουμένη ἐκ τοῦ Μητροπολίτου Ἀθηνῶν, ὡς διαρκοῦς Προέδρου, καὶ τεσσάρων ἐπισκόπων, ὡς μελῶν, καλουμένων διαδοχικῶς· αἱ ἀποφάσεις τῆς ἱερᾶς συνόδου δὲν ἔχουν ἰσχύν, ἐὰν δὲν τὰς ὑπογράψῃ ὁ παριστάμενος κατὰ τὰς συνεδριάσεις αὐτῆς, ἄνευ ψήφου, ἀντιπρόσωπος τῆς πολιτείας, ὁ βασιλικὸς ἐπίτροπος. Ἡ ἱερὰ σύνοδος ἐκλέγει τοὺς ἐπισκόπους, ἔχει τὴν ἄνωτάτην ἐπίβλεψιν ἐπὶ τοῦ κλήρου καὶ τῶν μοναστηρίων, ἐπιτηρεῖ διὰ τὴν τήρησιν τῆς Ὀρθοδόξου πίστεως καὶ διὰ τὴν ἀρμόζουσαν θρησκευτικὴν διδασκαλίαν. Πᾶσα νέα χώρα, προσαρτωμένη εἰς τὸ βασίλειον τῆς Ἑλλάδος, ἐνοῦται καὶ ἐκκλησιαστικῶς μετὰ τῆς Ἐκκλησίας αὐτοῦ, ὡς συνέβη κατὰ τὴν προσάρτησιν τῆς Ἐπιτανήσου (1866) καὶ τῆς Θεσσαλίας καὶ μέρους τῆς Ἡπείρου (1881).

Ἦδη πρὸ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἀπὸ τοῦ δεκάτου ἔκτου αἰῶνος, ἡ Ἐκκλησία τῆς Ρωσίας εἶχε κηρυχθῆ αὐτοκέφαλος, κατὰ δὲ τὸν 19ον αἰῶνα ἐκηρύχθησαν αὐτοκέφαλοι αἱ ἐκκλησίαι τῆς Σερβίας, τῆς Ρουμανίας καὶ τοῦ Μαυροβουνίου, ὡς καὶ τῶν ἐν Αὐστρουγγαρία ὀρθοδόξων. Ἡ δὲ Βουλγαρικὴ Ἐκκλησία ἐπειδὴ δὲν ἤρκεῖτο νὰ περιορισθῆ εἰς τὴν αὐτόνομον Βουλγα-

ρίαν, ἀλλ' ἐζήτει νὰ ἔχη ἰδίους ἐπισκόπους καὶ εἰς χώρας ὑπαγομένας τότε ὑπὸ τὴν ὀθωμανικὴν αὐτοκρατορίαν, ἔνθα ὑπῆρχον ἤδη Ἕλληνες ἐπίσκοποι, ἀπεκηρύχθη διὰ συνόδου συγκροτηθείσης ἐν Κωνσταντινουπόλει (1872) ὑπὸ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ὡς σχισματικὴ, καὶ ἔκτοτε ἰδρύθη ἀνεξάρτητος Βουλγαρικὴ ἐξαρχία μὲ ἔδραν τὴν Κωνσταντινούπολιν.

32) Τὰ ἄλλα Πατριαρχεῖα.

Τὸ Πατριαρχεῖον Ἀλεξανδρείας, τὸ ὁποῖον κατὰ τοὺς πρώτους χριστιανικοὺς αἰῶνας εὕρισκετο εἰς μεγάλην ἀκμὴν, ἤρχισε ταχέως νὰ καταπίπτῃ, ἰδίως ἀφότου οἱ Ἀραβες κατακίτησαν τὴν Αἴγυπτον ἔμειναν ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας κύριοι αὐτῆς (6401-254). Οἱ Χριστιανοὶ ὑφίσταντο πολλάκις φοβεροὺς διωγμοὺς, καὶ μόνον κατὰ τὸν διωγμὸν τοῦ ἔτους 743 ἐξισλαμίσθησαν διὰ τῆς βίας 40,000 ἐξ αὐτῶν. Οἱ διωγμοὶ ἐξηκολούθησαν καὶ ἐπὶ τῆς ἐν Αἰγύπτῳ κυριαρχίας τῶν Μαμελούκων (1253-1517) καὶ τῶν Τούρκων (ἀπὸ τοῦ 1517), καὶ οὕτω μυριάδες Χριστιανῶν ἐξισλαμίσθησαν, σήμερον δὲ ἀπέμειναν Ὁρθόδοξοι εἰς ὅλην τὴν Αἴγυπτον περὶ τὰς 50 χιλιάδας. Ὁ Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας φέρει τιμητικῶς τὸν τίτλον τοῦ Πάπα καὶ τρισκαιδεκάτου τῶν ἀποστόλων, προσφωνεῖται δὲ μακαριώτατος.

Τὸ Πατριαρχεῖον Ἀντιοχείας ὑπέστη ἐπίσης δεινοπαθήματα, ὅποια καὶ τὸ τῆς Ἀλεξανδρείας, καὶ σήμερον ἔτι ἔχει νὰ παλαίσῃ πρὸς τὰς προσηλυτικὰς ἐνεργείας.

Δυτικῶν καὶ Διαμαρτυρομένων καὶ τὰς βλέψεις τῶν Ἀράβων. Οἱ ὀρδόδοξοι, οἱ ὑπαγόμενοι εἰς τὸ Πατριαρχεῖον Ἀντιοχείας, εἶναι 200 χιλιάδες περίπου. Καὶ τὸ Πατριαρχεῖον Ἱεροσολύμων ἔνεκα τῶν αὐτῶν λόγων παρήκμασεν.

Οἱ πατριάρχαι οὗτοι ἔχουν περὶ ἑαυτοὺς σύνοδον ἀνωτέρων κληρικῶν, διοικοῦν δὲ τὰ τῆς ἐκκλησιαστικῆς τῶν περιφερείας ἀνεξαρτήτως πάσης ἄλλης ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς, καὶ ἔρχονται εἰς συνεννόησιν μετὰ τῆς Πύλης διὰ τοῦ Οἴκουμενικοῦ Πατριαρχείου.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Είδονεν τὰ κυριώτερα γεγονότα τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας, κατὰ τὸ διάστημα δέκα ἑννέα ὄλων αἰώνων. Εἶδομεν τὴν ἀρχὴν τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ τὴν καταπληκτικὴν αὐτοῦ πρόοδον, παρ' ὅλα τὰ ἐμπόδια, τὰ ὅποια εἰς πᾶν βῆμα εὗρισκε, παρ' ὅλον τὸν πόλεμον, τὸν ὅποιον οἱ ἰσχυροὶ τῆς γῆς ἤγειρον ἐναντίον του.

Τὴν ἡμέραν τῆς ἰδρύσεως τῆς Ἐκκλησίας ἦσαν ὀλίγοι μόνον μαθηταὶ καὶ εἰς διάστημα δέκα ἑννέα αἰώνων οἱ ὀλίγοι ἐκεῖνοι Χριστιανοὶ γίνονται πεντακόσια πενήκοντα ἑκατομμύρια.

Οἱ ὀλίγοι μαθηταὶ κατεδιώκοντο, ἐπιέζοντο, ἐθανατοῦντο καὶ ὁμως, μὲ τὴν μεγάλην πίστιν των καὶ τὴν ἀκαταπόνητον θέλησίν των κατώρθωσαν νὰ διαδώσουν τὸν Χριστιανισμόν εἰς ὅλον τὸν κόσμον.

Ἄσθενεῖς καὶ ταπεινοὶ ἦσαν οἱ πρῶτοι ἐκεῖνοι μαθηταὶ. Σοφοὶ δὲν ἦσαν· ἦσαν ἀπλοὶ καὶ ἐργατικοί. Κοινωνικὴν θέσιν δὲν εἶχον· ἦσαν ἄγνωστοι καὶ ἐκ περιφρονημένης χώρας. Μάχαιραν καὶ ὄπλον δὲν ἐβάσταζον εἰς τὰς χεῖρας· ἦσαν πρῶτοι καὶ εἰρηνικοί. Πλοῦτον δὲν εἶχον· ἦσαν πτωχοὶ καὶ ὀλιγαρχεῖς. Ὑλικά ἀγαθὰ δὲν ὑπέσχοντο, ἀλλ' ἐκήρυττον τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ. Πῶς λοιπὸν κατώρθωσαν χωρὶς κανὲν ὑλικὸν μέσον, χωρὶς καμμίαν ὑλικὴν δύναμιν, ἀλλὰ μόνον μὲ τὸ κήρυγμα καὶ μὲ τὸ παράδειγμά των, πῶς κατώρθωσαν νὰ νικήσουν καὶ νὰ κατακτήσουν τὸν ὑλικὸν ἐκεῖνον κόσμον; Πῶς κατώρθωσεν ἡ ἀμάθειά των νὰ νικήσῃ τὴν σοφίαν καὶ τὴν δύναμιν τοῦ κόσμου τούτου;

Ἡ ἀδυναμία των, ἡ πενία των, ἡ ἀμάθειά των ἢ

πραότης των, εἶχον ἓνα ἰσχυρὸν σύμμαχον, ὁ ὁποῖος καθίστα τὴν ἀδυναμίαν των ἰσχύν, τὴν πενίαν των πλοῦτον, τὴν ἀμάθειάν των σοφίαν, τὴν πραότητά των ἐπιβολήν. Ὁ σύμμαχος οὗτος ἦτο ἡ πίστις, καὶ ἡ πίστις των αὕτη κατέκτησε τὸν κόσμον!

Τὸ ἔργον τῶν ἀποστόλων ἐξηκολούθησαν οἱ μεγάλοι Πατέρες, οἱ ποιμενάρχαι, οἱ μάρτυρες τῆς Ἐκκλησίας, οἱ ὁποῖοι μὲ τὴν σοφίαν των, μὲ τὴν ἀγάπην των, μὲ αὐτὴν τὴν ζωὴν των, ἐστήριξαν τὴν Ἐκκλησίαν καὶ ἐξήπλωσαν αὐτὴν εἰς ὅλον τὸν κόσμον.

Αἱ θυσίαι ὅλων αὐτῶν τῶν ἀνδρῶν δὲν ἀπέβησαν εἰς μάτην· αὐταὶ εἶναι ἐκεῖναι, αἱ ὁποῖαι ἀνέδειξαν τὸν Χριστιανισμόν ὡς τὴν θρησκείαν τῆς ἀνεπτυγμένης ἀνθρωπότητος.

Οἱ ἄνδρες οὗτοι ἠγωνίσθησαν, ἀλλ' οὐδὲν μέγα ἔργον ἐπιτυγχάνει χωρὶς μεγάλους ἀγῶνας. Οἱ μεγάλοι δμως ἀγῶνες, ὅταν στηρίζονται εἰς τὸ ἀληθές καὶ εἰς τὸ δίκαιον, ἔχουν ἓνα μέγαν ἀλλ' ἀόρατον προστάτην, ὁ ὁποῖος ὑπερνικᾷ εἰς τὸ τέλος πᾶν ἐμπόδιον, καὶ στεφανώνει μὲ ἐπιτυχίαν πάντα κόπον· ἔχουν προστάτην τὸν Θεόν, καὶ «εἰ ὁ Θεὸς μεθ' ἡμῶν τίς καθ' ἡμῶν ;»

Ἄς εἶναι εὐλογητὸν τὸ ὄνομα τῶν μεγάλων ἐκείνων ἡρώων τῆς ἰδέας, οἱ ὁποῖοι ἐμπνεόμενοι ἀπὸ θεῶν ζῆλον κατώρθωσαν ὅ,τι κατώρθωσαν.

Ἄς ἔχωμεν αὐτοὺς πάντοτε ὡς ἀξιομίμητον παράδειγμα, διὰ νὰ βλέπωμεν τι δύναται νὰ ἐπιτύχη ὁ ἄνθρωπος ὅταν ἔχη ἀληθινὴν πίστιν πρὸς τὸν Θεὸν καὶ ἱερὸν ζῆλον νὰ ἐργασθῆ διὰ τὸ καλὸν τοῦ κόσμου.

ΤΕΛΟΣ

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

	Σελ.
<i>Εισαγωγή</i>	3
1) Ἡ ἑορτὴ τῆς Πεντηκοστῆς καὶ ἡ ἐπιφοίτησις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος	5
2) Ἡ πρώτη Χριστιανικὴ Ἐκκλησία· ὁ βίος τῶν πρώτων Χριστιανῶν· ἐκλογή διακόνων· ὁ πρωτομάρτυς Στέφανος ὁ Φίλιππος	7
3) Ὁ Παῦλος· αἱ σπουδαί του· ὁ Παῦλος ἀπὸ σφοδροτάτου διώκτου καθίσταται θερμώτατος κήρυξ τῆς νέας θρησκείας· ὁ Παῦλος κηρύττει τὸ εὐαγγέλιον ἐν Συρίᾳ Μικρᾷ Ἀσίᾳ καὶ Κύπρῳ, Ἰδρυσις Ἐκκλησιῶν	8
4) Ὁ Παῦλος ἰδρύει ἐν Φιλίπποις, Θεσσαλονίκη καὶ Βεροίᾳ Ἐκκλησίας	11
5) Ὁ Παῦλος ἐν Ἀθήναις κηρύττει περὶ τοῦ ἀγνώστου Θεοῦ· Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης	12
6) Ὁ Παῦλος ἐν Κορίνθῳ ἰδρύει ἐκκλησίαν	15
7) Ὁ Παῦλος ἐπιστρέφει εἰς Ἱερουσαλὴμ συλλαμβάνεται καὶ ἀποστέλεται εἰς Ρώμην· τελευτῆ τοῦ Παύλου	16
8) Ὁ ἀπόστολος Πέτρος	17
9) Ὁ ἀπόστολος Ἀνδρέας	21
10) Ὁ εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς	22
11) Οἱ ἄλλοι ἀπόστολοι	23
12) Ὁργανισμὸς τῶν πρώτων Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν καὶ διοικήσις αὐτῶν· διάκονοι, πρεσβύτεροι, ἐπίσκοποι, ἐπαρχιακαὶ σύνοδοι	25
13) Ἀποστολικαὶ Ἐκκλησίαι· σχέσεις αὐτῶν	27
14) Διωγμοὶ τῶν Χριστιανῶν ἐπὶ τῶν αὐτοκρατόρων· Μάρτυρες τῆς νέας θρησκείας· ὁ ἅγιος Δημήτριος ὁ ἅγιος Γεώργιος	28
15) Ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος προστάτης τῆς νέας θρησκείας	

	τὸ λάβαρόν ὁ τίμιος σταυρὸς καὶ ἡ ἅγια Ἐλένη ὁ ναὸς τῆς Ἀναστάσεως	37
16)	Ἄρειος καὶ ἡ πρώτη οἰκουμένη συνόδος	38
17)	Ὁ μέγας Ἀθανάσιος	39
18)	Ἰουλιανὸς πολέμιος τοῦ Χριστιανισμοῦ	40
19)	Ὁ μέγας Βασίλειος	41
20)	Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνός	44
21)	Ὁ Θεοδόσιος Α' καταδιώκων τοὺς ἐθνικοὺς	45
22)	Ἰωάννης Χρυσόστομος	46
23)	Ὁ Ἰουστινιανὸς καὶ ἡ κτίσις τοῦ ναοῦ τῆς τοῦ Θεοῦ Σο- φίας	49
24)	Ὁ αὐτοκράτωρ Ἡράκλειος καὶ ὁ ἀκάθιστος ὕμνος ἡ ὑψωσις τοῦ τιμίου σταυροῦ	53
25)	Οἱ ἀσκηταὶ ὁ ἅγιος Ἀντώνιος ὁ μοναχικὸς βίος	55
26)	Οἱ εἰκονομάχοι. Ἡ Κυριακὴ τῆς Ὀρθοδοξίας	57
27)	Ὁ Φώτιος αἱ σχέσεις τῶν Παπῶν καὶ τὸ σχίσμα ἔκκρι- στιανισμὸς τῶν Βουλγάρων καὶ τῶν Ρώσων	59
28)	Ἡ θρησκευτικὴ μεταρρυθμισίς ἐν τῇ Δύσει ὁ Λούθηρος αἱ Ἐκκλησίαι τῶν Διαμαρτυρομένων	63
29)	Ἡ Διοίκησις τῆς Ἐκκλησίας ἐπὶ τουρκοκρατίας ὁ οἰκου- μενικὸς πατριάρχης καὶ τὰ πρόνοια	67
30)	Τὰ μοναστήρια κατὰ τὴν δουλείαν φύλακες τῆς ἐθνικῆς παιδείας καὶ θρησκείας	68
31)	Ἡ διοίκησις τῆς Ἐκκλησίας τοῦ ἐλευθέρου κράτους μετὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτοῦ	72
32)	Τὰ ἄλλα Πατριαρχεῖα	74
	Ἐπίλογος	77

Σιδέρης

Ἐκδοτικὸς οἴκος

Συγγράμμα

Μητρί

20 Μ

για το παιδί που σπουδάζει
στα σχολεία των χωριών
στη Γεωργία στο νομό

Σόφια ο αυδερν

Μ

Χημεία

024000018198

Βραδύτητα
Συμμετοχή

2200/95

